

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Aneta Grmelová

Právo držet zbraň a právo na obranu se zbraní:
význam a dopady jejich zakotvení v ústavním pořádku ČR

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Právo držet zbraň a právo na obranu se zbraní: význam a dopady jejich zakotvení v ústavním pořádku ČR*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 151 301 znaků včetně mezer.

V Praze dne 31. 3. 2023

Aneta Grmelová

Mé poděkování patří vedoucímu práce, JUDr. Maximu Tomoszkovi, Ph.D., za odborné vedení mé práce, poskytnutí cenných odborných rad a vstřícnost při konzultacích.

Obsah

Seznam zkratk	6
Úvod	7
1 Právo na obranu se zbraní: ústavní základy a zakotvení v právním řádu ČR	10
1.1 Právo na sebeobranu a jeho ústavní zakotvení	10
1.2 Právo na sebeobranu v kontextu současné trestněprávní úpravy	14
1.2.1 Hmotněprávní předpoklady nutné obrany	15
1.2.2 Procesní aspekty nutné obrany	17
1.2.3 Další okolnosti vylučující protiprávnost	18
1.3 Dílčí závěr	20
2. Současná úprava držení zbraní a její soulad s ústavním pořádkem	21
2.1 Vymezení pojmu „zbraň“	21
2.2 Odlišení práva na sebeobranu od práva držet zbraň	23
2.3 Nakládání se zbraněmi podle zákona o zbraních	25
2.4 Právo držet zbraň jako součást práva vlastnit majetek?	27
2.5 Dílčí závěr	30
3 Vliv ústavních změn v ČR na závazky vůči Evropské unii	32
3.1 Obsah revidující směrnice	32
3.2 Řízení o zrušení revidující směrnice před SDEU	33
3.3 Princip přednosti evropského práva a podstatné náležitosti demokratického právního státu dle čl. 9 odst. 2 Ústavy	35
3.3.1 Vztah národního práva a práva EU z pohledu judikatury Soudního dvora EU	35
3.3.2 Vztah národního práva a práva EU z pohledu členských států	37
3.3.3 Vztah mezi právem Evropské unie a českým právním řádem	38
3.3.4 Výjimka z principu přednosti: suverenita České republiky	40
3.3.5 Výjimka z principu přednosti: podstatné náležitosti demokratického právního státu	41
3.3.6 Esenciální obsah základního práva dle čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny jako podstatná náležitost demokratického právního státu	42
3.4 Dílčí závěr	44
4 Uplatňování práva na obranu se zbraní před Ústavním soudem ČR	45
4.1 Nutná obrana a ústavní stížnost	47
4.2 Nutná obrana a řízení o zrušení zákona či jeho ustanovení	50
4.3 Řízení před Ústavním soudem ve vztahu k právu nabývat a držet zbraň	50
4.4 Dílčí závěr	52

5	Ústavní novela a bezpečnost ČR	53
5.1	Novela ústavního zákona o bezpečnosti ČR (2017)	53
5.2	Novela ÚZB a závazky ČR vůči Evropské unii	54
5.3	Bezpečnostní kontext držení zbraní	56
5.4	Dílčí závěr	58
	Závěr	59
	Seznam použitých zdrojů	62
	Abstrakt	73
	Summary	74
	Seznam klíčových slov	76

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU, Unie	Evropská unie
Listina	Listina základních práv a svobod České republiky
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie (dříve Evropský soudní dvůr)
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Ústava	Ústava České republiky
ÚS, Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
ÚZB	Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky
ZÚS	Zákon o Ústavním soudu

Úvod

S účinností k 1. 10. 2021 byla Listina základních práv a svobod ČR doplněna o tzv. ústavní novelu o sebeobraně¹. Tato novela včlenila do čl. 6 odst. 4 Listiny pojednávajícím o právu na život druhou větu, která za zákonem stanovených podmínek zaručuje právo bránit život svůj či život jiného člověka i se zbraní. Důvodová zpráva uvádí, že ústavní novela představuje toliko symbolické povýšení práva na sebeobranu se zbraní na ústavní úroveň². Lze se však domnívat, že schválení ústavní novely představuje završení řady kroků, které Česká republika v uplynulých letech uskutečnila ve snaze vyloučit či omezit negativní dopady právní regulace civilního držení zbraní ze strany Evropské unie.

Prvotním důvodem těchto snah bylo přijetí tzv. revidující směrnice³, která v reakci na sérii teroristických útoků v evropském prostoru zpřísnila podmínky pro nabývání a držení některých typů nebezpečných střelných zbraní či zásobníků s vyšší kapacitou. Právní úprava se ale negativně dotýkala množství legálních držitelů zbraní, například myslivců nebo spolků používajících repliky historických zbraní⁴.

To vyústilo v řadu petic požadujících ať již zrušení revidující směrnice, tak zakotvení problematiky zbraní do českého ústavního pořádku. Následovala neúspěšná žaloba České republiky k Soudnímu dvoru Evropské unie na neplatnost revidující směrnice a návrh novely Ústavního zákona o bezpečnosti ČR z roku 2017, který měl garantovat právo občanů nabývat, držet a nosit zbraně a střelivo za účelem zajištění státní bezpečnosti. Žádná z těchto iniciativ však nedoznala úspěchu a zakotvení práva na zbraň se České republice dostalo až formou výše zmíněné ústavní novely o sebeobraně.

Cílem této diplomové práce je především identifikace podstaty a smyslu základního práva na obranu života se zbraní a zjištění, jaké praktické dopady bude zakotvení tohoto práva přinášet. Práce se také zaměřuje na otázky související s rolí ústavní novely pro závazky ČR vyplývající z evropského práva a pro aplikaci tohoto práva v praxi Ústavního soudu ČR. Zabývá se rovněž oprávněním nabývat, držet a nosit zbraně a analyzuje, jaké jsou jeho souvislosti s ústavním právem na obranu se zbraní.

¹ „Ústavní novela o sebeobraně“ není zcela přesným označením, neboť dané ustanovení umožňuje rovněž obranu života jiné osoby, tato práce je však často používá jakožto všeobecně vžitě slovní spojení.

² Důvodová zpráva k zákonu č. 295/2021 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853 ze dne 17. května 2017, kterou se mění směrnice Rady 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní.

⁴ BRUNN, Miloslav. *Omezi Evropská komise legální držení zbraní?* [online]. Gunlex.cz, 4. února 2016 [cit. 10. února 2023]. Dostupné z: <https://gunlex.cz/clanky/hlavni-clanky/2306-omezi-evropska-komise-legalni-drzeni-zbrani>.

K čl. 6 odst. 4 větě druhé prozatím neexistuje žádné rozhodnutí Ústavního soudu. Z odborné literatury je nejvíce obsáhlým a komplexním zpracováním tématu ústavní novely o sebeobraně poslední aktualizace komentáře k čl. 6 Listiny od Lucie Nechvátalové a Michala Bartoně⁵. Téma bylo přehledně zpracováno také v publikaci *Zbraně a střelivo* z roku 2021 od Jana Bartoška a Mileny Bačkovské⁶. Z dalších zdrojů jsou k tématu zastoupeny také různé odborné články, které se zaměřují zpravidla na průběh legislativního procesu ústavní novely, případně též na problematiku trestněprávní úpravy nutné obrany⁷.

Diplomová práce vychází především z aktuální právní úpravy, judikatury Ústavního soudu, ESLP, SDEU i trestních soudů. V podstatné míře práce čerpá z komentářové literatury zejména k Ústavě, Listině a Evropské úmluvě o ochraně lidských práv, dále z právních učebnic, monografií a odborných článků.

V této práci jsou použity převážně metody analýzy a syntézy. Z metodologického hlediska je pro tuto práci stěžejní analýza současné právní úpravy, judikatury především Ústavního soudu, ESLP a SD EU a odborné literatury a na to navazující formulace závěrů ohledně smyslu a podstaty, jakož i možného praktického využití práva na obranu života v českém ústavním systému. Na některých místech je použita také metoda popisná a právně-dogmatická, především jde-li o nezbytné teoretické vysvětlení v práci dále rozebíraných institutů a shrnutí platných právních předpisů pro práci zásadních.

Diplomová práce si klade za cíl zodpovězení následujících výzkumných otázek:

1. Bylo možné ústavní základy legitimní obrany života se zbraní vyvodit z českého ústavního pořádku již před přijetím ústavní novely o sebeobraně?
2. Jaký je vzájemný vztah ústavního práva na obranu života se zbraní a práva nabývat, držet a nosit zbraň? Jak s právem držet nabývat, držet a nosit zbraň souvisí základní právo vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny?
3. Je ústavní právo na obranu se zbraní způsobilým prostředkem, jak omezit vliv evropské regulace v oblasti civilního držení zbraní?
4. Posiluje nově zakotvené právo na obranu života se zbraní možnosti právní ochrany u Ústavního soudu?

⁵ NECHVÁTALOVÁ, Lucie, BARTOŇ, Michal. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. [cit. 15. března 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://db.beck-online.cz) (čl. 6).

⁶ BARTOŠEK, Jan., BAČKOVSKÁ, Milena. *Zbraně a střelivo*. 1. vydání. [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. [cit. 15. března 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://db.beck-online.cz).

⁷ HIRSCHOVÁ, Denisa. *Nové ústavní právo bránit se zbraní*. [online]. E-pravo.cz, 1. října 2021. [cit. 10. února 2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nove-ustavni-pravo-branit-se-zbrani-113652.html>; RED: Vláda podpořila návrh na zakotvení ústavního práva bránit život i se zbraní. *Právní rozhledy* [online databáze], 2020, č. 15-16 [cit. 18. března 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://db.beck-online.cz).

5. Mohl být návrh novely ÚZB, pokud by došlo k jeho přijetí, způsobilým prostředkem, jak omezit vliv evropské regulace civilního držení zbraní?

Tato práce se dělí celkem na 5 kapitol. První kapitola analyzuje vybraná ustanovení ústavního pořádku a trestněprávních předpisů, na základě čehož se snaží dospět k posouzení, zda právo na obranu života se zbraní mělo v českém právním řádu základ již před přijetím ústavní novely o sebeobraně.

Druhá kapitola se zabývá definicí pojmu „zbraň“, rozebírá souvislosti práva na obranu se zbraní s právem zbraň nabývat do vlastnictví, držet a nosit a shrnuje aktuální zákonné podmínky nakládání se zbraněmi. Dále se zabývá vztahem práva držet zbraň a práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny.

Zásadní je třetí kapitola, jejímž tématem je vymezení vztahu práva Evropské unie a vnitrostátního ústavního práva a s tím spojené posouzení otázky, zda je ústavní novela o sebeobraně způsobilým právním prostředkem obrany proti účinkům unijní zbraňové legislativy.

Totéž platí o kapitole čtvrté, která se věnuje problematice uplatňování práva na sebeobranu a práva držet zbraň před Ústavním soudem.

Poslední, pátá kapitola pak rozebírá návrh novely ÚZB. Posuzuje přitom otázky, zda by přijetí daného návrhu bylo způsobilé ovlivnit závazky ČR vůči EU v oblasti úpravy nakládání se zbraněmi a zda by tato úprava, a stejně tak i ústavní novela o sebeobraně mohly ovlivňovat úroveň vnitřní bezpečnosti v ČR či míru násilné kriminality.

1 Právo na obranu se zbraní: ústavní základy a zakotvení v právním řádu ČR

1.1 Právo na sebeobranu a jeho ústavní zakotvení

Vzhledem k tomu, že ústavně zaručené právo na sebeobranu prozatím nemá obdob, a to jak na mezinárodní úrovni, tak ve vnitrostátních ústavních dokumentech jednotlivých států⁸, bude na úvod vhodné tento pojem stručně vysvětlit. Slovní spojení „právo na sebeobranu“ je známo primárně z oblasti mezinárodního práva veřejného. Jedná se o právo k užití síly coby reakce na ozbrojený útok, které je upraveno v čl. 51 Charty OSN⁹. Uvedené oprávnění ale náleží pouze státům, nikoliv osobám¹⁰. Tato práce nicméně operuje s pojmem práva na sebeobranu či právem na obranu života v jiném kontextu, a to jako s právem subjektivním, náležejícím každému jednotlivci, tak jak bylo zakotveno v čl. 6 odst. 4 větě druhé Listiny. Ustanovení, které bylo do Listiny včleněno novelou provedenou ústavním zákonem č. 259/2021 Sb., účinnou od 1. října 2021 tak nově garantuje právo každého na obranu vlastního života, či života jiného, i se zbraní, a to za podmínek, které stanoví zákon. Tato formulace je v ústavních dokumentech spíše výjimečná. Aktuálně se zakotvení práva na sebeobranu vyskytuje pouze v ústavě Haiti¹¹ a Paraguaye¹², kde však již není zmínka o zbraních.

Právo bránit vlastní život, život svých blízkých, ale i jejich zdraví, osobní svobodu či majetek před neoprávněnými útoky lze jistě považovat za nezadatelné morální právo každého člověka¹³. Ostatně i Důvodová zpráva k výše zmíněné novele se výslovně odvolává na morální zásadu, že se zlu má aktivně bránit, a nikoliv mu ustupovat¹⁴. Nabízí se ale otázka, zda to odůvodňuje nutnost výslovného zakotvení práva na obranu se zbraní v našem ústavním pořádku, respektive zda byl tento zásah do Listiny potřebný. Domnívám se totiž, že ústavní

⁸ CERONE, John. Is There a Human Right of Self-Defense? *Journal of Law, Economics and Policy* [online databáze], 2006, č. 2 [cit. 16. března 2023]. Dostupné z:

<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jecoplcy2&i=320>.

⁹ Charta Spojených národů ze dne 26. června 1945, vyhlášena pod č. 30/1947 Sb., ve znění předpisů č. 127/1965 Sb. a č. 36/1999 Sb.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ [Constituteproject.org. Haiti's Constitution of 1987 with Amendments through 2012](https://www.constituteproject.org/Haiti's-Constitution-of-1987-with-Amendments-through-2012) [online].

Constituteproject.org., 27. dubna 2022 [cit. 29. listopadu 2022]. Dostupné z:

https://www.constituteproject.org/constitution/Haiti_2012.pdf?lang=en (čl. 268-1).

¹² [Constituteproject.org. Paraguay's Constitution of 1992 with Amendments through 2011](https://www.constituteproject.org/Paraguay's-Constitution-of-1992-with-Amendments-through-2011) [online].

Constituteproject.org., 27. dubna 2022 [cit. 29. listopadu 2022]. Dostupné z:

https://www.constituteproject.org/constitution/Paraguay_2011.pdf (čl. 15 věta druhá).

¹³ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 9.

¹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 295/2021 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., obecná část.

základy oprávněné sebeobrany bylo již předtím možné spatřovat v některých ustanoveních Listiny či Úmluvy.

Čl. 2 odst. 3 Listiny stanoví, že: „*Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“¹⁵. Citované ustanovení vyjadřuje primát jednotlivce nad státem¹⁶ a zahrnuje v sobě v první řadě strukturální princip, že státní moc lze proti jednotlivci uplatnit toliko v případě, kdy tento porušuje zákonem stanovený zákaz. Zároveň působí jako základní právo na autonomii vůle soukromých osob, tedy právo, aby stát respektoval veškeré autonomní projevy každé osoby, nepředstavují-li tyto porušení zákona¹⁷.

Tento obecný princip se samozřejmě uplatní i v situaci, kdy jedinec brání život svůj či život jiného, případně též další zájmy hodné ochrany. Neporuší-li tím obránce žádné zákonné ustanovení, pak jednal oprávněně. V krajních případech ale může být nucen přistoupit k obraně natolik intenzivní, že v jejím důsledku útočníka vážně zraní, nebo dokonce usmrtí. Dopustí se tak skutku, který obecně naplňuje znaky trestného činu či přestupku. Právní řád ovšem podobným jednáním za určitých podmínek poskytuje ochranu a stanovuje tzv. okolnosti vylučující protiprávnost, o nichž bude pojednáno níže¹⁸.

Jako další možnost se nabízí odvození práva na obranu života přímo z práva na život. Právo na život je nezadatelným, nezcizitelným, nepromlčitelným a nezrušitelným¹⁹ základním právem každého člověka, které je garantováno jak Listinou základních práv a svobod (čl. 6), tak některými mezinárodními lidskoprávními smlouvami²⁰. Nalezneme je jak v Úmluvě (čl. 2), tak i v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech²¹ (čl. 6) a též ve Všeobecné deklaraci lidských práv²² (čl. 3). Čl. 6 odst. 1, věta první Listiny uvádí, že: „*Každý má právo na život.*“, druhý odstavec pak obsahuje příkaz, že „*Nikdo nesmí být zbaven života*“. Podobná je i dikce Úmluvy, dle jejíhož čl. 2 odst. 1 *je právo každého jednotlivce chráněno zákonem a nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu smrti.*

¹⁵ Čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky obdobně stanoví, že: „*Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“

¹⁶ WAGNEROVÁ, Eliška. In: WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 79-97 (čl. 2); shodně též: HUSSEINI, Faisal. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 137 (čl. 2).

¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 13. dubna 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04 (N 54/33 SbNU 55).

¹⁸ JANEČKOVÁ: *Právní aspekty sebeobrany*..., s. 9.

¹⁹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 1.

²⁰ HŘEBEJK, Jiří. Právo na život. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 10. ledna 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

²¹ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 23. března 1976, zveřejněn ve Sbírce zákonů pod č. 120/176 Sb.

²² *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. OSN.cz [cit. 24. března 2023]. Dostupné z: https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/mezinar.pakt-obc.a.polit._prava_.pdf.

Právo na život má mezi ostatními základními právy a svobodami zásadní význam. Je považováno za právo nejzákladnější²³, nejdůležitější²⁴ či za prazáklad všech ostatních lidských práv²⁵. Chrání ostatně samotnou existenci člověka, a je tudíž neodmyslitelným předpokladem pro výkon všech ostatních základních práv a svobod²⁶. Jeho porušení spočívající v usmrcení osoby tak bude jedním z nejzávažnějších porušení lidských práv vůbec, především pak s ohledem na nemožnost je odčinit²⁷.

Z práva na život vyplývá primárně negativní závazek státu zdržet se svévolných zásahů do práva na život. Ovšem, jak potvrzuje i konstantní judikatura ESLP a Ústavního soudu, je z práva na život třeba dovodit i pozitivní závazky státu, aby toto právo aktivně chránil²⁸. Stát má tak povinnost vytvořit pro ochranu života odpovídající zákonný a institucionální rámec a musí mimo jiné zajistit, aby zásahy do práva jednotlivců na život byly zakázány trestním zákonem a rovněž, aby pachatelé trestných činů proti životu byli trestně stíháni. Lidský život je tedy chráněn univerzálně, a to jak proti porušení ze strany samotných orgánů veřejné moci, tak proti jednání soukromých (fyzických či právnických) osob²⁹.

V čl. 6 odst. 2 Listiny formulovaný příkaz, že nikdo nesmí být zbaven života, na první pohled může působit kategoricky, přesto neplatí zcela bezvýjimečně. Pro vysvětlení je však třeba alespoň stručně nastínit problematiku omezování základních práv. Základní práva lze obecně rozdělit na absolutní a relativní, přičemž do absolutních práv nelze jakkoliv legitimně zasahovat. Většina základních práv má však relativní povahu. Tato práva fungují jako principy, které se mohou dostat do vzájemné kolize s jiným základním právem či veřejným statkem³⁰, což vyžaduje nutnost jejich vzájemného vyvažování³¹. U relativních práv se tedy připouští možnost jejich omezení v zájmu zachování jiného základního práva či veřejného statku.

Rozhodování o tom, které z kolidujících základních práv bude upřednostněno, a které naopak omezeno, případně v jaké míře, provádí Ústavní soud za pomoci testu proporcionality³².

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691).

²⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. března 2014, sp. zn. I.ÚS 3917/11.

²⁵ KOKEŠ, Marian. In: WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 150-186 (čl. 6).

²⁶ NECHVÁTALOVÁ, BARTOŇ: *Listina základních práv a svobod...*, čl. 6.

²⁷ KRATOCHVÍL, Jan. In: KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 345-396.

²⁸ KOKEŠ, *Listina základních práv a svobod...*, s. 150-186 (čl. 6).

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. srpna 2016, sp. zn. III.ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385). Shodně též PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015, s. 507.

³⁰ Veřejným statkem může být například bezpečnost, veřejný pořádek či zdravé životní prostředí. Na rozdíl od základních práv je prospěch z veřejných statků nedělitelný a lidé nemohou být vyloučeni z jejich užívání (Nález Ústavního soudu ze dne 9. října 1996, sp. zn. Pl. ÚS 15/69).

³¹ BARTOŇ, Michal. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 75-76.

³² Test proporcionality byl poprvé formulován v nálezů Ústavního soudu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57).

Test proporcionality sestává ze tří kroků. Prvním z nich je kritérium vhodnosti, v rámci kterého je třeba zodpovědět otázku, zda je institut omezující základní právo způsobilý k dosažení sledovaného cíle (tedy ochrany jiného základního práva). Dalším je kritérium potřebnosti, kdy se zjišťuje, zda stanoveného cíle nelze dosáhnout také jiným prostředkem, než je omezení kolidujícího základního práva. Poslední krok testu proporcionality, označovaný jako proporcionalita v užším smyslu spočívá v porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv a jeho výsledkem by obecně mělo být zaručení spravedlivé únosnosti mezi závažností zásahu do jednoho základního práva a naléhavostí důvodů zásahů ospravedlňujících³³.

Při každém omezení základního práva je zároveň třeba dodržovat minimální standard stanovený čl. 4 Listiny. Ten vyžaduje, aby každá omezení základních práv byla upravena pouze zákonem, a to za podmínek stanovených Listinou (čl. 4 odst. 2), dále omezení základních práv nesmí být diskriminační (čl. 4 odst. 3) a konečně je za každých okolností nezbytné šetřit podstaty a smyslu, tedy esenciálního jádra základních práv, přičemž omezení nesmí být zneužíváno k jiným účelům, než pro které bylo stanoveno. Z této tzv. generální omezující klauzule lze dovodit požadavek minimalizace zásahů do základních práv a svobod³⁴ a tomu odpovídající požadavek, aby z obou kolidujících práv zůstalo zachováno co nejvíce³⁵. Zvažování možností minimalizace zásahů pak Ústavní soud zpravidla zahrnuje právě do posledního kroku testu proporcionality³⁶.

Také právo na život je právem relativním a mimo výše uvedená obecná pravidla lidskoprávní dokumenty upravují možnosti omezení i ve vztahu k tomuto konkrétnímu právu. Již dle původního znění čl. 6 odst. 4 Listiny platilo, že: „*Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.*“. Listina tak výslovně připouští, že usmrcení člověka nemusí automaticky představovat porušení práva na život. Konkrétní podmínky, za nichž usmrcení nebude považováno za trestné, však již nespécifikuje a ponechává je běžnému zákonu.

O přípustných zásazích do práva na život hovoří rovněž Úmluva, která je v tomto směru konkrétnější, když uvádí výčet jednání explicitně dovolených, ačkoliv vedou k zásahu do práva na život³⁷. Dle čl. 2 odst. 2 písm. a) platí, že: „*Zbavení života se nebude považovat za způsobené*

³³ WAGNEROVÁ: *Listina základních práv a svobod...*, s. 27.

³⁴ MADEJ, Martin. *Meze základních práv v České republice*. Praha: Leges, 2018, s. 120.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 16. června 2005, sp. zn. I. ÚS 353/04 (N 124/37 SbNU 563).

³⁶ HEJČ, David. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, 1. vydání ,1. aktualizace 2021, [cit. 2. prosince 2022]. Dostupné z: databáze <https://www.beck-online.cz/> (čl. 4).

³⁷ KRATOCHVÍL: *Evropská úmluva o lidských právech...*, s. 345-396 (čl. 2).

v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při [...] obraně každé osoby proti nezákonnému násilí“. Znění Úmluvy samozřejmě nelze chápat jako aprobaci úmyslných usmrcení, nýbrž jde o výčet situací, kdy je dovoleno užití síly, jejímž nezamýšleným důsledkem může být právě zbavení života³⁸.

Dle mého přesvědčení v sobě výše citovaná ustanovení obsahují ústavní základy pro oprávněnou, legitimní obranu vlastního života či života jiné osoby. V dikci první věty čl. 6 odst. 4 Listiny, ačkoliv je velmi obecná, lze spatřovat odkaz na okolnosti vylučující protiprávnost upravené trestněprávními předpisy. Úmluva pak dokonce výslovně aprobuje možnost zbavení života, dojde-li k němu v důsledku obrany osoby proti nezákonnému násilí. Již za předchozí úpravy tedy nebylo pochyb, že obranu života právní řád považuje za činnost legitimní a hodnou ochrany.

1.2 Právo na sebeobranu v kontextu současné trestněprávní úpravy

Jedním z pozitivních závazků státu ve vztahu k ochraně práva na život je, aby v rámci trestních předpisů zakotvil trestný čin vraždy, zabití a další jednání porušující či ohrožující tento chráněný zájem. Usmrcení člověka tak zpravidla vede k trestní odpovědnosti osoby, která se jej dopustila³⁹. Trestní zákoník ve svém § 13 odst. 1 definuje trestný čin jako „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“. Jak vyplývá z citované definice, jedním ze znaků trestného činu je protiprávnost jakožto rozpor s určitou obecně závaznou právní normou. Protiprávnost je zde přitom chápána především z hlediska celého právního řádu⁴⁰, nikoliv jen jako rozpor s trestním právem. Jak již bylo naznačeno výše, právní úprava pamatuje i na situace, kdy usmrcení člověka nemusí vést k trestní odpovědnosti osoby, která se jej dopustila. Trestní zákoník danou problematiku upravuje v rámci okolností vylučujících protiprávnost (§ 28-32). Jedná se o takové okolnosti, které za zákonem stanovených podmínek způsobují, že konkrétní jednání, ačkoliv jinak naplňuje skutkovou podstatu některého z trestním zákoníkem definovaných trestných činů, od počátku není trestným činem, neboť mu schází právě znak protiprávnosti⁴¹.

V trestním zákoníku nalezneme demonstrativní výčet celkem pěti okolností vylučujících protiprávnost, a to krajní nouzi (§ 28), nutnou obranu (§ 29), svolení poškozeného

³⁸ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 27. září 1995, McCann a další proti Spojenému království, č. 18984/91, bod 148.

³⁹ ŠOTOLÁŘ, Alexandr. In: DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 45-98 (§ 13).

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, s. 252.

(§ 30), přípustné riziko (§ 31) a oprávněné použití zbraně (§ 32). Spojitost se základním právem na obranu lze spatřovat především v nutné obraně, která bude níže podrobněji rozebrána.

1.2.1 Hmotněprávní předpoklady nutné obrany

Nutnou obranou trestní zákoník rozumí situaci, kdy se obránce dopustí činu jinak trestného při odvracení přímo hrozícího či trvajícím útoku na některý z trestním zákoníkem chráněných zájmů, přičemž taková obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Drží-li se tedy obránce v zákonných mezích nutné obrany, za případnou újmu způsobenou útočnickovi nebude trestně odpovědný. Nutná obrana tak představuje jednu z mála výjimek ze státního monopolu na užití legitimního násilí⁴², jelikož jejím účelem je v podstatě nahrazení zásahu veřejné moci v situaci, kdy by orgány veřejné moci nebyly schopny včas zajistit⁴³.

Útokem ve výše uvedeném smyslu se rozumí protiprávní jednání člověka, které je nebezpečné pro společnost. Zpravidla může spočívat v úmyslném jednání, někteří autoři nicméně připouštějí i nedbalostní formu⁴⁴. Útok sám o sobě nemusí být trestným činem, postačí obecně, aby byl v rozporu s veřejnoprávními normami sankčního charakteru⁴⁵, typicky tedy může jít o přestupek. Další zákonnou podmínkou je, že útok musí přímo hrozit nebo trvat. Nutná obrana ale bude přípustná již v situaci, kdy je na základě dosavadního průběhu událostí možné důvodně očekávat, že k útoku vzápětí s jistotou dojde, a to až do doby, kdy útok ustane⁴⁶.

Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana dále musí být zaměřen proti některému zájmu chráněnému trestním zákoníkem. Tyto zájmy jsou vyjádřeny v jednotlivých ustanoveních zvláštní části trestního zákoníku⁴⁷ a jsou jimi například život a zdraví člověka, osobní svoboda, lidská důstojnost a čest, soukromí či majetek. Trestní zákoník chrání celou řadu hodnot oproti novému znění Listiny, která na ústavní úrovni vyčleňuje pouze právo na nutnou obranu při ochraně života. Novela Listiny nicméně stávající rozsah nutné obrany nijak nezužuje. Pakliže bylo doposud možné za použití zbraně bránit i jiné hodnoty, nežli život, bude to možné i nadále. Opačný výklad by představoval nepřiměřené omezení ostatních ústavně chráněných hodnot, což jistě nebylo úmyslem ústavodárce⁴⁸. Chráněný zájem se navíc nemusí

⁴² NECHVÁTALOVÁ, BARTOŇ: *Listina základních práv a svobod...*, čl. 6.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2021, sp. zn. 8 Tdo 162/2021.

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 397-419 (§ 29).

⁴⁵ BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2010, roč. 9, č. 2 [cit. 16. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁴⁶ ŠČERBA, Filip, FRYŠTÁK, Marek. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. [online databáze]. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. [cit. 2. března 2023]. Dostupné z: databáze <https://www.beck-online.cz/> (§ 29)

⁴⁷ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 251 (§ 29).

⁴⁸ NECHVÁTALOVÁ, BARTOŇ: *Listina základních práv a svobod...*, čl. 6.

vztahovat přímo k osobě napadené útokem. Zákonná úprava totiž dává prostor k obraně i jakékoliv jiné osobě, která se napadenému rozhodne pomoci. Takovou situaci označuje teorie jako pomoc v nutné obraně⁴⁹.

Ačkoliv zákon a nově i Listina upravují právo na obranu, není možné sebe či jiné bránit jakýmikoliv prostředky a jakkoliv intenzivně, a to ať už bráníme samotný život, či jiný chráněný zájem. Jak již bylo zmíněno, aby se jednalo o nutnou obranu, nesmí tato být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Uvedenou formulací zákonodárce zamýšlel předejít případným excesům, kdy obránce použije prostředky zcela neadekvátní s ohledem na chráněný zájem a povahu či intenzitu útoku, tedy například usmrtí zloděje, aby zabránil krádeži jízdního kola⁵⁰.

Na druhou stranu se nevyžaduje striktní podmínka proporcionality, tak jako je tomu například u krajní nouze. Judikatura naopak připouští, že obrana může být silnější nežli útok sám, má-li být způsobila jej odvrátit. I škoda způsobená útokem pak logicky může být větší nežli škoda, kterou by býval způsobil útočník⁵¹. Situaci, kdy obránce vybočí z mezí nutné obrany co do intenzity, tedy přistoupí k obraně, která je zcela zjevně nepřiměřená útoku, doktrína označuje jako tzv. intenzivní exces. Zákonné meze nicméně útočník může překročit i z časového hlediska, směřuje-li jeho obrana proti útoku, který ovšem nelze považovat za přímo hrozící či trvající⁵², jinými slovy je obrana buď předčasná nebo naopak pokračuje i po skončení útoku⁵³. V takovém případě se bude jednat o exces extenzivní. Obě popsaná vybočení z mezí nutné obrany je pak třeba považovat za protiprávní jednání, která ve svých důsledcích povedou k trestní odpovědnosti obránce⁵⁴. Je však důležité každý případ nutné obrany posuzovat komplexně a se zřetelem ke všem jeho specifickým okolnostem⁵⁵. Také je vhodné zmínit, že soud k nutné obraně, z jejíž mezí obránce vybočil, musí přihlídnout jakožto k polehčující okolnosti ve smyslu § 41 písm. g) trestního zákoníku a zároveň může přistoupit ke snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby (§ 58 odst. 7 trestního zákoníku).

Na vybočení z mezí nutné obrany nelze usuzovat toliko z okolnosti, že obránce záležitost nevyřešil jiným způsobem - například útekem či přivoláním policie⁵⁶. Předpokladem nutné obrany totiž, na rozdíl od krajní nouze, není subsidiarita⁵⁷, tj. podmínka, že se útoku nelze

⁴⁹ JANEČKOVÁ: *Právní aspekty sebeobrany*..., s. 46.

⁵⁰ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné*..., s. 265.

⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. IV.ÚS 433/02 (N 49/33 SbNU 11).

⁵² JANEČKOVÁ: *Právní aspekty sebeobrany*..., s. 43.

⁵³ DRAŠTÍK: *Trestní zákoník. Komentář*, s. 252 (§ 29).

⁵⁴ ŠČERBA, FRYŠTÁK: *Trestní zákoník. Komentář*. (§ 29)

⁵⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65 (R II/1965 tr.).

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2016, sp. zn. 7 Tdo 794/2016.

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2013, sp. zn. 3 Tdo 1197/2013.

vyhnout jinak, než použitím obrany⁵⁸. Dle judikatury ostatně nikdo není povinen ustupovat před neoprávněným útokem na trestním zákoníkem chráněné hodnoty⁵⁹.

Dosavadní zákonná úprava na rozdíl od Listiny vůbec nehovoří o možnosti použití zbraně při nutné obraně, zákon ji nicméně výslovně nevylučuje. Je tak na místě opět vycházet ze zásady legální licence (čl. 2 odst. 3 Listiny)⁶⁰, a dospět k závěru, že i při nutné obraně je použití zbraně přípustné. Stejně tak judikatura potvrzuje, že užití zbraně při nutné obraně může být oprávněné, respektive, že samo o sobě nemusí indikovat překročení zákonných mezí nutné obrany, a to v některých případech i při obraně proti neozbrojenému útočníkovi⁶¹. Na druhou stranu k tomu v kombinaci s dalšími okolnostmi teoreticky dojít může. Muselo by se ale jednat o na první pohled viditelný, výrazný nepoměr⁶².

1.2.2 Procesní aspekty nutné obrany

Přezkum, zda byly naplněny zákonné předpoklady nutné obrany bude primárně úkolem obecných soudů⁶³. Zároveň je třeba připomenout, že právě v případech, kdy dojde k usmrcení osoby, jak se může stát i při nutné obraně, je kladen zásadní důraz na mimořádně důkladný, pečlivý soudní přezkum⁶⁴, a to právě v návaznosti na zcela zásadní význam práva na život. Soudy při zkoumání okolností vylučujících protiprávnost musí vzít v úvahu veškeré specifické okolnosti případu. Zejména v otázce přiměřenosti nutné obrany je třeba posuzovat intenzitu útoku a intenzitu obrany, prostředky použité útočníkem a obráncem, způsob jejich použití a případné další relevantní faktory. Česká teorie i praxe je poměrně vstřícná vůči obránci, neboť do značné míry zohledňuje jeho subjektivní hledisko, tedy to, jak se konkrétní okolnosti v daném okamžiku jevily právě jemu⁶⁵.

Na otázku, zda byly naplněny zákonné meze nutné obrany, je rovněž třeba nahlížet optikou zásady *in dubio pro reo*, neboli „v pochybnostech ve prospěch obžalovaného“^{66 67}. Aplikace zásady *in dubio pro reo* bude na místě v případě pochybností o jakýchkoliv skutečnostech relevantních pro posouzení naplnění podmínek nutné obrany. Jedná se totiž o

⁵⁸ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 265.

⁵⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. března 1975, sp. zn. 1 To 18/75 (R 25/1976 tr.).

⁶⁰ NECHVÁTALOVÁ, BARTOŇ: *Listina základních práv a svobod...*, čl. 6.

⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. června 1970, sp. zn. 3 Tz 13/70 (R 49/1970 tr.).

⁶² ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 397-419 (§ 29).

⁶³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. července 2008, sp. zn. IV. ÚS 266/08.

⁶⁴ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 27. září 1995, McCann a další proti Spojenému království, č. 18984/91, § 150.

⁶⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. In: KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 449.

⁶⁶ Zásada *in dubio pro reo* vyplývá ze zásady presumpce nevinny, která je zakotvena v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jakož i v § 2 odst. 2 trestního řádu.

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 28. dubna 1990, sp. zn. 11 To 27/90 (R 36/1991 tr.).

základní zásadu trestního řízení, kterou je třeba obecně aplikovat vždy, zůstanou-li i po vyčerpání všech důkazů důvodné pochybnosti o určité pro rozhodnutí významné otázce⁶⁸. V duchu výše zmiňovaných principů je stát tím, kdo je povinen prokázat obviněnému vinu, nikoliv obviněný, kdo je povinen prokázat svou nevinu⁶⁹. Existují-li tedy pochybnosti a není-li jednoznačně prokázáno, že obránce z mezí nutné obrany vybočil, pak je nezbytné, aby soud rozhodl v jeho prospěch, a dospěl tak k závěru, že podmínky nutné obrany byly naplněny.

Pokud se obránce v konkrétním případě domnívá, že uvedené zásady ze strany obecných soudů nebyly respektovány, v důsledku čehož byl neoprávněně uznám vinným ze spáchání trestného činu, má možnost podat proti tomuto postupu ústavní stížnost. Otázce řízení před Ústavním soudem a ústavní stížnosti v otázkách nutné obrany se však podrobněji věnuje 4. kapitola této práce.

1.2.3 Další okolnosti vylučující protiprávnost

Nutná obrana nutně nemusí být jedinou okolností vylučující protiprávnost, při které se uplatní určitá forma obrany života se zbraní. Ze všech okolností teoreticky lze uvažovat uplatnění druhé věty čl. 6 odst. 4 Listiny také při krajní nouzi a oprávněném použití zbraně, u přípustného rizika a svolení poškozeného naopak souvislost s právem na obranu dle čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny skutkově nepřichází v úvahu.

Krajní nouze spočívá v odvracení nebezpečí přímo hrozícího trestním zákoníkem chráněnému zájmu. Aby se jednalo o krajní nouzi, musí být splněna podmínka subsidiarity, tedy, že za daných okolností nebylo možné odvrátit nebezpečí jiným způsobem a proporcionality, tedy že způsobený následek nemůže být stejně závažný, nebo dokonce závažnější než následek, který hrozil z nebezpečí. O krajní nouzi přitom nejde, jestliže osoba, které nebezpečí hrozí, je povinna je snášet⁷⁰.

Za speciální případ krajní nouze lze považovat právě nutnou obranu, neboť při nutné obraně dochází k odvracení útoku, který je specifickou formou nebezpečí⁷¹. Případy použití zbraně v krajní nouzi, tedy v situaci, kdy je odvraceno jiné nebezpečí, než útok, jsou ale spíše výjimečné. Proto se tato práce podrobněji věnuje nutné obraně a v zásadě s článkem 6 odst. 4 větou druhou Listiny spojuje právě situace pokryté § 29 trestního zákoníku.

Přesto je nutné zmínit, že aplikace čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny nemusí být ani v souvislosti s krajní nouzí *a priori* vyloučena. Bránit se za použití zbraně v rámci krajní nouze

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 24 (§ 2).

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 6. března 2020, sp. zn. II.ÚS 2929/18 (N 42/99 SbNU 49).

⁷⁰ ŠČERBA, FRYŠTÁK: *Trestní zákoník. Komentář*. (§ 28).

⁷¹ Tamtéž (§ 29).

bude typicky možné v případě útoku nepoštvaného zvířete, byť nutno zmínit, že usmrcení zvířete nemůže vyústit v porušení práva na život. Není ale vyloučeno ani usmrcení osoby k krajní nouzi. Trestní judikatura za případ krajní nouze za určitých okolností považuje například usmrcení osoby, k němuž byla osoba dopouštějící se činu jinak trestného donucena pod pohrůžkou smrti⁷².

Lze tedy shrnout, že jsou-li v této práci učiněny závěry o nutné obraně, lze je přiměřeně, s přihlédnutím k přísnějším podmínkám v podobě subsidiarity a proporcionality, vztáhnout také na krajní nouzi.

Oprávněné použití zbraně zahrnuje situace, kdy osoba není trestně odpovědná, použijeli zbraně v rámci mezi stanovených zvláštními právními předpisy. Těmito zvláštními předpisy se mají na mysli zákony a podzákoné právní předpisy upravující činnost ozbrojených sil a bezpečnostních sborů (především zákon č. 273/2008 Sb., o policii ČR, zákon č. 553/1991 Sb. o obecní policii, zákon č. 17/2012, Sb. o celní správě ČR, zákon č. 154/1994 Sb. o Bezpečnostní informační službě, zákon č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách ČR, zákon č. 289/2005 Sb. o Vojenském zpravodajství či zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské a justiční strážci ČR).

Výše uvedené právní předpisy mezi případy oprávněného použití zbraně řadí také nutnou obranu a zpravidla i krajní nouzi. Některé z nich pak přímo nezmiňují krajní nouzi, ale hovoří například o oprávnění příslušníka použít zbraň proti nebezpečnému zvířeti, které ohrožuje život či zdraví osob. V tomto rozsahu se tak okolnosti vylučující protiprávnost dle § 29 a 32 trestního zákoníku v podstatě překrývají⁷³.

Jako oprávněné použití zbraně však lze klasifikovat i řadu dalších jednání, která nesplňují podmínky nutné obrany či krajní nouze. Typicky se jedná o oprávnění policisty použít zbraň při zákroku proti nebezpečnému pachateli, který se na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt či k zadržení dopravního prostředku, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nezastaví a dále pak k zamezení útěku nebezpečného pachatele policistou či k zamezení útěku osoby ve výkonu trestu odnětí svobody příslušníkem Vězeňské služby, nelze-li tyto osoby jinak zadržet⁷⁴. Těmto situacím se však tato práce taktéž podrobněji nevěnuje, neboť je nelze považovat za obranu života ve smyslu čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny, ani nikterak nesouvisejí s problematikou civilního držení zbraní.

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky, ze dne 11. prosince 1980, sp. zn. 3 To 72/80 (R 20/1982 tr.).

⁷³ ŠČERBA, FRYŠTÁK: *Trestní zákoník. Komentář.* (§ 32).

⁷⁴ § 56 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. § 18 zákona České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

1.3 Dílčí závěr

V rámci této kapitoly byla v první řadě posuzována otázka, zda ústavní základy legitimní obrany života bylo možné vyvodit z českého ústavního pořádku již před přijetím ústavní novely o sebeobraně. Po zhodnocení právní úpravy obsažené zejména v Listině a Úmluvě je nezbytné přiklonit se k závěru, že již za předchozí úpravy oprávnění bránit vlastní život vyplývalo z principu legální licence ve spojení s ústavně zakotvenou možností omezení práva na život, které připouští jak Listina, tak Úmluva.

Dále byla provedena analýza současné právní úpravy v trestním zákoníku, která zakotvuje okolnosti vylučující protiprávnost. K obraně života se zbraní teoreticky může docházet při jednání v nutné obraně, krajní nouzi a při oprávněném použití zbraně. Nejčastějším případem obrany se zbraní, na který primárně směřuje i dikce druhé věty čl. 6 odst. 4 Listiny, však je nutná obrana. Trestněprávní judikatura týkající se nutné obrany poměrně jednoznačně nastavuje podmínky použití zbraně při nutné obraně. Nejenže tuto možnost připouští, ale nevyžaduje ani striktní podmínku subsidiarity či proporcionality při odvracení útoku a zároveň bere v potaz i subjektivní psychický stav obránce. Proto i před zakotvením ústavního práva na obranu života bylo možné právní postavení osoby bránící život se zbraní považovat v zásadě za přiměřené a spravedlivé.

2. Současná úprava držení zbraní a její soulad s ústavním pořádkem

2.1. Vymezení pojmu „zbraň“

Dle právní teorie lze v zásadě rozlišovat dvě různá pojetí zbraně, trestněprávní a správní⁷⁵. Trestněprávní pojetí charakterizuje zbraň podle způsobu použití určitého předmětu. Tomuto pojetí odpovídá ustanovení § 118 trestního zákoníku, dle kterého se zbraní rozumí cokoli, čím lze učinit útok proti tělu důraznějším. Zda se jedná o zbraň se posuzuje *ex post*, tedy až v případě, kdy konkrétní věc již byla použita a hodnotí se, zda byla použita jako zbraň⁷⁶. Zbraní typicky mohou být různé druhy zbraní střelných, výbušniny či nože. Trestněprávní pojetí zbraně je ale velmi široké. Může zahrnovat nepřeborné množství dalších předmětů, jichž potenciálně pachatel nebo také obránce může použít pro zintenzivnění útoku na tělesnou integritu svého protivníka. Dle judikatury za zbraň lze považovat například kameny házené s cílem zasáhnout a zranit oběť⁷⁷, motorové vozidlo užitá jako prostředek fyzického nátlaku⁷⁸, maketu střelné zbraně užitou v úmyslu zastrašení poškozeného⁷⁹ nebo dokonce poštvaného psa⁸⁰.

§ 118 trestního zákoníku uvádí, že „*Trestný čin je spáchán se zbraní, jestliže pachatel nebo s jeho vědomím některý ze spolupachatelů užije zbraně k útoku, k překonání nebo zamezení odporu anebo jestliže ji k tomu účelu má u sebe*“. Význam definice zbraně v trestním zákoníku je tedy podstatný pro posouzení, zda byl trestný čin spáchán se zbraní, či nikoliv. Spáchání trestného činu se zbraní pak může představovat obecnou přitěžující okolnost podle § 42 trestního zákoníku, rovněž tuto okolnost nalezneme u některých skutkových podstat zvláštní části trestního zákoníku coby okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, například vydírání (§ 175 odst. 2 písm. c), znásilnění (§ 185 odst. 2 písm. c) a nebezpečné vyhrožování (§ 353 odst. 2, písm. c)⁸¹.

Některá ustanovení trestního zákoníku o zbraních hovoří i v jiném smyslu. Příkladem může být již zmiňované oprávněné použití zbraně dle § 32 trestního zákoníku. Zde se zbraní odlišně od vymezení v § 118 rozumí zbraň v technickém smyslu, tak jak ji definují zvláštní právní předpisy. Dalším případem je trestný čin nedovoleného ozbrojování dle § 279 trestního

⁷⁵ BARTOŠEK, BAČKOVSKÁ: *Zbraně a střelivo*, s. 3-8.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. září 2006, sp. zn. 3 Tdo 840/2006-I (R 48/2007 tr.).

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2012, sp. zn. 3 Tdo 1312/2012 (R 39/2013 tr.).

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. března 2004, sp. zn. 5 Tdo 253/2004 (T 684).

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2007, sp. zn. 7 Tdo 628/2007 (T 1010).

⁸¹ ŠČERBA, FRYŠTÁK: *Trestní zákoník. Komentář*. (§ 118).

zákoníku, který obsahuje zcela vlastní vymezení zbraně. Jedná se především o střelné zbraně, některé její součástky či doplňky, výbušniny apod.⁸². Dalo by se tedy říci, že i trestní zákoník v některých ustanoveních pracuje s tzv. správním pojetím zbraně.

Se správním pojetím zbraně se lze setkat v řadě různých právních předpisů, například v zákoně o zbraních, v zákoně č. 14/2021 Sb., o nakládání se zbraněmi v některých případech ovlivňujících vnitřní pořádek (tzv. nadstavbový zákon), v zákoně č. 449/2001 Sb., o myslivosti nebo v právních předpisech upravujících oprávněné použití zbraně, například tedy v zákoně o Policii ČR. Společně mají to, že zbraň je v nich zpravidla definována poměrně úzce, a to buď popisem konkrétních technických vlastností, okruhem držitelů či taxativním výčtem⁸³. Například podle § 2 odst. 1 zákona o zbraních⁸⁴ je zbraní pouze střelná zbraň uvedená v kategoriích zbraní, přičemž druhy zbraní specifikuje příloha k tomuto zákonu. Zmínit lze i zákon o Policii ČR, který v § 56 v souvislosti s oprávněným použitím zbraně upravuje zbraně střelné, včetně střeliva a doplňků zbraně, bodné a sečné zbraně, výbušniny, speciální výbušné předměty, průlomové pyrotechnické prostředky a speciální náloživo.

Článek 6 odst. 4 věta druhá Listiny hovoří o obraně se zbraní, k samotnému pojmu „zbraň“ však neposkytuje legální definici. Ačkoliv se v českém právním řádu nachází hned několik různých definic zbraní, nejsou tyto pro výklad Listiny relevantní, neboť právní význam určitého termínu použitého v jednom zákoně nelze bez dalšího rozšiřovat i na další zákony⁸⁵, natož pak na právní předpis ústavní síly. Všechna výše zmiňovaná správní pojetí zbraně navíc zbraň uvádějí jako legislativní zkratku využitelnou toliko pro výšeč právních vztahů regulovanou tímto konkrétním právním předpisem. Pojem zbraně tyto definice chápou v příliš úzkém smyslu na to, aby bylo možné některou z nich převzít za účelem výkladu čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny. Další možností by bylo vycházet z trestněprávního pojetí zbraně. Tomu by napovídala i důvodová zpráva k zákonu č. 295/2021 Sb., která vyjadřující se k pojmu „zbraň“ uvádí obdobnou definici jako § 118 trestního zákoníku s tím, že se může jednat jak o chladné zbraně, tak i střelné zbraně.

Trestněprávní pojetí zbraně však zcela přesně neodpovídá smyslu a účelu čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny, má-li jím být zachováno legální možnosti všech osob používat při sebeobraně zbraně a případně je za tímto účelem nabývat. Pokud by za zbraň bylo považováno cokoliv, co je způsobilé zintenzivnit útok či obranu, pak by jediným smyslem ustanovení bylo

⁸² ŠČERBA, FRYŠTÁK: *Trestní zákoník. Komentář.* (§ 118).

⁸³ BARTOŠEK, BAČKOVSKÁ: *Zbraně a střelivo*, s. 3-8.

⁸⁴ Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ KUBŮ, Lubomír a kol. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007. Vysokoškolské právnícké učebnice, s. 119.

zdůraznit, že se lze bránit i jinak, než holýma rukama. V takovém případě by ale ústavní právo na obranu postrádalo jakýkoliv význam⁸⁶.

V souvislosti s legální obranou lze navrhnout spíše chápání zbraně v obecném slova smyslu, jako předmětu, který je primárně určen k použití v boji či k obraně. Daný význam zbraně lze odvodit z řady definic zbraní v obecném smyslu spisovného jazyka. Ty zbraň vymezují například jako „prostředek užívaný pro boj“⁸⁷, „nástroj používaný ve válce nebo v boji k napadení a přemožení nepřítele“⁸⁸ či „...nástroj, popřípadě zařízení přizpůsobené k ranivému účinku na živý organismus nebo k ničení objektů“⁸⁹. Navržená definice je natolik široká, že zahrnuje jak stříelné, tak chladné zbraně, ale kupříkladu i obušky, paralyzéry či pepřové spreje. Naopak by pod ni nebylo možné podřadit řadu předmětů, které lze použít jako zbraň, aniž by k takovému účelu byly primárně určeny (například osobní automobil, dlažební kostka nebo poštvané zvíře). Takové chápání zbraně by nově zakotvenému ustanovení Listiny teoreticky mohlo dodávat význam v podobě ústavní ochrany možnosti osob nabývat zbraně k legitimní obraně. Konkrétně si lze představit možný rozpor čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny a hypotetické nové právní úpravy, která by nakládání se zbraněmi ve velmi významném rozsahu omezovala⁹⁰. Konečný výklad pojmu zbraň na ústavní úrovni však může přinést až praxe Ústavního soudu.

2.2 Odlišení práva na sebeobranu od práva držet zbraň

Ačkoliv nové ustanovení Listiny problematiku nabývání či držení zbraní výslovně neupravuje, je zásadní se u ní pozastavit, neboť možnost držení zbraně je důležitým předpokladem jejího použití při obraně.

Právní zakotvení práva držet zbraň nyní nalezneme v § 1 odst. 1 zákona o zbraních, který uvádí, že „Právo nabývat, držet a nosit zbraň je zaručeno za podmínek stanovených tímto zákonem.“. Ustanovení se do zákona dostalo poměrně nedávno, a to novelou provedenou zákonem č. 13/2021 Sb., účinnou od 1. ledna 2021. Uvedená novela byla přijata především s cílem transponovat do českého právního řádu revidující směrnici. Není známo, co bylo motivací k výslovnému zakotvení práva držet zbraň hned na úvod českého zákona o zbraních, neboť samotná směrnice, kterou zákonodárce zamýšlel implementovat pouze v nezbytně

⁸⁶ NECHVÁTALOVÁ, BARTOŇ: *Listina základních práv a svobod...*, čl. 6.

⁸⁷ KROUPOVÁ, Libuše. FILIPEC, Josef (eds.). *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 4. vydání. Praha: Academia, 2005. s. 560.

⁸⁸ Oxford English Dictionary. *Weapon* [online]. Oxford English Dictionary Online (n.d.). [cit. 6. března 2023]. Dostupné z: <https://www.oed.com/view/Entry/226495>.

⁸⁹ HRAZDÍRA, Ivo a kol. *Použití zbraně a zákon*. 1. vydání. Voznice: Eurounion, 2000, s. 31.

⁹⁰ Otázka ústavnosti restrikcí v oblasti držení zbraní je blíže rozebrána ve 4. kapitole.

nutném rozsahu, takovou výslovnou garanci neobsahuje, a zároveň ani důvodová zpráva k novele se k danému bodu nikterak nevyjadřuje⁹¹.

Pokud jde o ústavně zakotvené právo na držení či nošení zbraní, i z celosvětového pohledu se jedná o poměrně výjimečnou záležitost. Nejznámějším příkladem bude patrně Druhý dodatek Ústavy Spojených států amerických, který zaručuje základní lidské právo na držení a nošení zbraní⁹². Dalšími státy s ústavním zakotvením práva na držet zbraň jsou Mexiko (čl. 10 Ústavy Mexika garantuje občanům právo držet zbraně za účelem sebeobrany)⁹³ a Guatemala (čl. 38 Ústavy Guatemaly opravňuje občany vlastnit zbraně pro osobní potřebu)⁹⁴. V českém ústavním pořádku se ovšem právo na držení zbraně nenachází. Jak uvádí i judikatura Ústavního soudu, právo držet či nosit zbraň není základním lidským právem a nelze je podřadit ani pod právo vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny⁹⁵.

Právo držet či nosit zbraň a právo použít zbraň při obraně života každopádně nelze vzájemně zaměňovat. Ačkoliv spolu tato dvě oprávnění mohou poměrně úzce souviset, jejich obsah je rozdílný. Druhá věta čl. 6 odst. 4 Listiny nijak nemění podmínky pro získání zbrojního průkazu a pro nakládání se zbraněmi obecně, a naopak oprávnění k držení zbraně jako takové nemá vliv na posuzování přiměřenosti nutné obrany. Pokud tedy osoba odvracející útok použije pro obranu života zbraň, byť i nelegálně drženou, a bude se přitom držet v mezích nutné obrany, nemusí být její čin trestný. Na druhou stranu ji to nezbujuje odpovědnosti za trestný čin nedovoleného ozbrojování dle § 279 trestního zákoníku, pakliže vyjde najevo, že se takového deliktu dopustila. V jiném případě zase může nastat situace, kdy obránce jedná excesivně a jeho čin následně soudy vyhodnotí jako obranu zcela zjevně nepřiměřenou útoku, přestože k ní použil legálně drženou zbraň.

⁹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 13/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní a střeliva, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁹² National Archives and Records Administration: *Transcription of the 1789 Joint Resolution of Congress Proposing 12 Amendments to the U.S. Constitution* [online]. Archives.gov (n.d.) [cit. 22. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights-transcript?_ga=2.145021940.1538769129.1676664810-824892545.1676664810.

⁹³ Instituto de investigaciones jurídicas. *The Political Constitution of the Mexican United States* [online]. Universidad Nacional Autónoma de México, 2005. Dostupné z: https://www.senado.gob.mx/comisiones/puntos_constitucionales/docs/CPM_INGLES.pdf.

⁹⁴ Constituteproject.org. *Guatemala's Constitution of 1985 with Amendments through 1993* [online]. Constituteproject.org., 27. dubna 2022 [cit. 29. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Guatemala_1993.pdf?lang=en.

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 17. února 1999, sp. zn. Pl. ÚS 16/98 (N 25/13 SbNU 177).

2.3 Nakládání se zbraněmi podle zákona o zbraních

Zákon o zbraních se vztahuje pouze na zbraně střelné⁹⁶, které jsou vymezeny v kategoriích zbraní. Jednotlivé druhy zbraní pak definuje příloha č. 1 zákona o zbraních. Střelnou zbraň, která je zastřešující kategorií pro všechny ostatní zbraně obsažené v příloze zákona, se rozumí „zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění energie při výstřelu, zkonstruovaná pro požadovaný účinek na definovanou vzdálenost“⁹⁷.

Střelné zbraně lze různými způsoby členit, nejčastěji se uvádí členění na zbraně palné, plynové a mechanické, které vycházející ze zdroje energie, od něhož je funkce střelné zbraně odvozena. Toto členění nalezneme i v současné právní úpravě. Funkce palné zbraně je založena na uvolnění chemické energie z výmetné náplně (nejčastěji černého střelného prachu či v modernějších zbraních bezdýmného prachu). V případě plynových zbraní je zdrojem energie stlačený vzduch či jiný plyn (například vzduchovka), mechanické zbraně jsou pak založeny na okamžitém uvolnění nahromaděné mechanické energie (např. luk, kuše, katapult či harpuna)⁹⁸. Zákon o zbraních stanoví podmínky, za kterých je osoba oprávněna nabývat, držet či nosit zbraň. Pod pojmem držení zbraně se rozumí buď stav, kdy držitel má zbraň *uvnitř bytových nebo provozních prostor nebo uvnitř zřetelně ohraničených nemovitostí se souhlasem vlastníka nebo nájemce uvedených prostor nebo nemovitostí* anebo ji má *nenabitou a uloženou v uzavřeném obalu za účelem jejího přemístění z místa na místo*⁹⁹. Nošením jsou pak všechny situace, kdy má osoba zbraň u sebe, nejedná-li se o její držení¹⁰⁰. Podmínky, za kterých lze zbraň nabýt do vlastnického práva, nosit ji, držet nebo z ní vystřelit pak zákon stanoví v závislosti na tom, o jakou kategorii zbraně se jedná.

Zákon o zbraních¹⁰¹ aktuálně rozeznává celkem šest kategorií zbraní (A, A-I, B, C, C-I a D), oproti předchozí právní úpravě, která rozeznávala kategorie toliko čtyři. Jednotlivé kategorie zbraní se liší v závislosti na podmínkách jejich nabývání či držení. Hlavními kritérii pro rozdělení zbraní do jednotlivých kategorií jsou konstrukce zbraně, její technická a funkční charakteristika, ale také míra nebezpečnosti či zneužitelnosti pro trestnou činnost¹⁰².

⁹⁶ § 2 odst. 1 věta první zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ Část první bod 1. přílohy č. 1 k zákonu č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ TERYNGEL, Jiří, KREML, Antonín. *Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 143 (§ 18).

⁹⁹ § 2 odst. 2, písm. a) zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁰ § 2 odst. 2, písm. b) zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰¹ § 3 a násl. zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰² BARTOŠEK, BAČKOVSKÁ. *Zbraně a střelivo*, s. 69-102.

Zbraně kategorií A a A-I představují tzv. zakázané zbraně, s nimiž je zásadně zakázáno nakládat, není-li naplněna některá ze zákonodárcem výslovně stanovených výjimek¹⁰³. Obě kategorie se liší v tom, že udělení výjimky pro nabytí zbraně kategorie A-I je při splnění zákonných předpokladů nárokové, kdežto u kategorie A nikoliv¹⁰⁴. Zbraně kategorie B mohou nabývat, držet a nosit pouze držitelé zbrojního průkazu či zbrojní licence, a to na základě povolení k nabytí střelné zbraně¹⁰⁵. Zbraně kategorie C a C-I podléhají ohlášení. Se zbraní kategorie C může nakládat pouze držitel zbrojního průkazu či zbrojní licence, na rozdíl od zbraní skupiny B k tomu však nepotřebuje povolení, naopak postačí, jestliže nabytí vlastnictví k této zbraní ohlásí příslušnému útvaru policie. Ohlašovací princip se uplatní také u zbraní kategorie C-I, oproti kategorii C však nakládání s nimi není podmíněno zbrojním průkazem či licenci. Postačí, pokud potenciální držitel této zbraně naplní zákonné podmínky (fyzická osoba musí být starší 18 let, být plně svéprávná, bezúhonná a mít místo pobytu na území České republiky, právnická osoba musí mít v České republice sídlo či odštěpný závod¹⁰⁶). Ostatní zbraně spadají do kategorie D a může s nimi nakládat zásadně každá fyzická osoba starší 18 let, pokud nebyla omezena ve svéprávnosti, a rovněž každá právnická osoba.

V závislosti na tom, o kterou kategorii zbraní se jedná, pak zákon o zbraních stanovuje řadu omezení. Ta se týkají jak podmínek nabytí konkrétní zbraně, tak pravidel pro další nakládání se zbraní, kterou její držitel vlastní. Zásadním omezením je nutnost disponovat zbrojním průkazem či zbrojní licenci jako podmínka nakládání s některými kategoriemi zbraní, konkrétně A, A-I, B a C¹⁰⁷. O vydání zbrojního průkazu se vede správní řízení, přičemž podmínkou pro jeho získání je dosažení určitého věku, zdravotní způsobilost, absolvování zkoušky odborné způsobilosti, bezúhonnost a spolehlivost, kdy nespolehlivostí se rozumí například časté páchaní přestupků či nadměrné požívání alkoholu¹⁰⁸. Pokud ale žadatel splní zákonné předpoklady, vznikne mu na vydání zbrojního průkazu nárok¹⁰⁹. Další omezení pak spočívají například v povinnosti držitelů zbrojních průkazů zbraň a střelivo řádně zabezpečit, v zákazu nošení zbraní na veřejnosti pod vlivem alkoholických nápojů či v zákazu převést vlastnictví ke zbraní na osobu, která není oprávněna k jejímu držení.

¹⁰³ O udělení výjimky rozhoduje na žádost Policie České republiky (§ 9-11a zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů).

¹⁰⁴ § 11a zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁵ § 12 zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ § 14a odst. 1-3 zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ Zbrojní průkaz se vydává pouze fyzickým osobám a opravňuje je k nabytí vlastnictví a držení zbraní či střeliva (§ 16 zákona o zbraních), zbrojní licence se vydává jak osobám fyzickým, tak právnickým, opravňuje však pouze k nabytí vlastnictví a přechovávání zbraní nebo střeliva (§ 31 zákona o zbraních).

¹⁰⁸ BARTOŠEK, BAČKOVSKÁ. *Zbraně a střelivo*, s. 103 – 131.

¹⁰⁹ TERYNGEL, KREML, Antonín. *Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních...*(§ 18).

2.4 Právo držet zbraň jako součást práva vlastnit majetek?

Pro nabývání zbraní, na rozdíl od jejich držení či nošení, neuvádí zákon legální definici. V zásadě se ale nenabízí jiný možný výklad, než chápání daného pojmu jako nabytí vlastnického práva ke zbrani jakožto k věci v právním smyslu. Ostatně i zákon o zbraních v mnoha dalších ustanoveních hovoří o „nabývání zbraně do vlastnictví“.

Vlastnické právo rovněž požívá ústavní ochrany. Garantováno je především v čl. 11 odst. 1 Listiny, který stanoví, že „každý má právo vlastnit majetek“, dále dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě „Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek“. Ochranu vlastnictví ale nalezneme i v dalších mezinárodních lidskoprávních dokumentech, například v čl. 1 odst. 2 MPOPP.

Na tomto místě je třeba upozornit, že předmět ústavněprávní regulace ochrany vlastnictví je širší, nežli předmět vlastnického práva, jak jej chápe české soukromé právo¹¹⁰. Dle § 1011 občanského zákoníku je něčím vlastnictvím vše, co mu patří, a to všechny jeho věci hmotné i nehmotné. Předmětem vlastnického práva je věc v právním smyslu, kterou se rozumí „vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí“¹¹¹. Výše citované ústavní dokumenty naopak hovoří o „majetku“, který je v každém případě pojmem širším. Majetek osoby ve smyslu § 495 občanského zákoníku zahrnuje vše, co této osobě patří, tedy soubor veškerých jejích aktiv, například i pohledávek¹¹².

Poněkud komplikovaný je výklad pojmu „majetek“ v Úmluvě, neboť tento výraz použitý v českém překladu zcela neodpovídá oficiálnímu anglickému a francouzskému znění (v anglickém jazyce je použitý výraz „possessions“, francouzsky „biens“). Oba použité výrazy svědčí o tom, že Úmluva garantuje ještě širší standard ochrany uvedenému právu, nežli česká Listina¹¹³. Podle ESLP je „majetek“ pojem mající autonomní význam, který není limitován na vlastnictví hmotných věcí, za majetková práva, a tudíž i za „majetek“ ve smyslu ustanovení čl. 1 Protokolu č. 1 lze považovat také určitá jiná práva a zájmy představující aktiva¹¹⁴. Lze

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 13. září 2007, sp. zn. I. ÚS 643/06 (N 142/46 SbNU 373), bod 43.

¹¹¹ § 489 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹² HUBKOVÁ, Pavlína. In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (1. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022. [cit. 15. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz (§ 495).

¹¹³ TOMOSZEK, Maxim, VOMÁČKA, Vojtěch. In: HUSSEINI, Faisal a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání (1. aktualizace). [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. [cit. 16. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz (čl. 11).

¹¹⁴ Rozsudek ESLP ze dne 23. února 1995, Gasus Dosier- und Förder-technik GmbH proti Nizozemsku, č. 15375/89, bod 53.

zobecnit, že Úmluva jakožto majetek chrání *de facto* jakékoliv dostatečně určité majetkové hodnoty či zájmy¹¹⁵.

Chápání vlastnického práva v civilistice a v ústavních předpisech se liší ještě v jednom aspektu, a to v absolutní či relativní povaze tohoto práva. Z pohledu ústavního práva je třeba ochranu vlastnictví posuzovat jako právo relativní, tedy takové, které lze za určitých podmínek omezit. Jde-li naopak o právo vlastnické v užším smyslu, čili dle § 1011 občanského zákoníku, jedná se z pohledu občanského práva o právo absolutní, což znamená, že toto právo působí vůči všem (*erga omnes*)¹¹⁶. Pod ochranu majetku dle Úmluvy oproti tomu mohou spadat i práva z pohledu civilního práva relativní, typicky pohledávky, neboť ty mohou představovat rovněž majetkovou hodnotu či majetkový zájem, ovšem nepůsobí vůči všem, ale pouze mezi stranami (*inter partes*).

Zbraně, a nyní myšleno nejen zbraně ve smyslu zákona o zbraních, zpravidla spadají pod definici věci v § 489 občanského zákoníku. Výjimkou samozřejmě bude například poštvané zvíře, které v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu může být považováno za zbraň dle § 118 TZ, byť dle § 494 občanského zákoníku živé zvíře není věcí.

Z výše uvedených závěrů by *prima facie* bylo možné dovodit, že vlastnické právo ke zbraní je chráněno jak čl. 11 Listiny, tak čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Jak ovšem bylo uvedeno výše, judikatura Ústavního soudu výslovně popírá existenci základního práva vlastnit zbraň. Lze tak usoudit z nálezu ze dne 17. února 1999, sp. zn. Pl. ÚS 16/98, v němž Ústavní soud posuzoval ústavní stížnost a s ní spojený návrh na zrušení ustanovení tehdejšího zákona o zbraních, kterými stěžovatel brojil proti nevydání zbrojního průkazu pro nesplnění podmínky bezúhonnosti¹¹⁷. Stěžovatel namítal porušení svého práva na osobní čest a dobrou pověst podle čl. 10 Listiny a presumpci nevinny dle čl. 40 Listiny, nikoliv porušení práva vlastnit majetek. Ústavní soud v nálezu přesto postavil najisto, že právo držet střelnou zbraň není součástí základního práva vlastnit majetek.

Závěr, že nevydání zbrojního průkazu nemůže zasáhnout do základního práva na ochranu vlastnictví se jeví jako logický s ohledem na předmět tohoto základního práva. Jak totiž vyplývá z judikatury ESLP, chráněn je zásadně existující majetek, respektive majetkové hodnoty¹¹⁸ a budoucí právo je možné za majetek považovat pouze za podmínky, že již bylo

¹¹⁵ BOBEK, Michal. In: KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1243 – 1300 (čl. 1 Protokolu č. 1).

¹¹⁶ TOMOSZEK, VOMÁČKA: *Listina základních práv a svobod...* (čl. 11).

¹¹⁷ Jednalo se o ustanovení § 44 odst. 1 písm. d) zákona č. 288/1995, o střelných zbraních a střelivu ve znění zákona č. 13/1998 (stejnou podmínku obsahuje § 18 odst. 1 písm. f) aktuálně platného zákona o zbraních).

¹¹⁸ TOMOSZEK, VOMÁČKA: *Listina základních práv a svobod...* (čl. 11).

nabyto nebo je předmětem pohledávky, která je určitá¹¹⁹. Ústavní ochrany dle ESLP taktéž požívá legitimní očekávání na získání „majetku“, to však pouze za předpokladu, že pro daný majetkový zájem existuje dostatečný základ ve vnitrostátním právu (například i ustálená judikatura)¹²⁰.

Ostatně i v literatuře zabývající se přípustností zásahů do ústavního práva na ochranu vlastnictví (případně i v samotných ustanoveních Listiny a Úmluvy) se nejčastěji skloňují zásahy v podobě vyvlastnění, daní a poplatků či restitucí. Všechny jmenované zásahy mají jedno společné – jedná se o zásahy *ex post*, přesněji řečeno o zásahy do existujícího majetkového práva konkrétní osoby.

Je poměrně běžné, že zákon omezuje možnost osob disponovat určitými věcmi. I regulaci nakládání se střelnými zbraněmi, která je poměrně striktní, lze považovat za určitý druh veřejnoprávního zásahu do majetkových práv. Jedná se o situace, kdy dochází k omezení svobody jednotlivců v určitém směru, protože to odůvodňuje ochrana některé pro společnost důležité hodnoty. V případě zbraňové legislativy zákonodárce stanovuje omezující podmínky pro nakládání se zbraněmi, včetně nabývání jejich vlastnictví v zájmu ochrany společnosti před nebezpečnými věcmi či stavy¹²¹. O těchto případech zákonných veřejnoprávních omezení majetkových práv však, zejména sledují-li legitimní cíl a jsou-li přiměřená, nelze uvažovat jako o porušení ústavního práva vlastnit majetek.

K zásahu do ochrany vlastnictví dle čl. 11 Listiny by naopak mohlo dojít za předpokladu, že by zákonodárce zakotvil nejen zákaz nabývání určitého typu zbraní do budoucna, ale také zákaz držení zbraní, které již před účinností takového předpisu osoby měly ve vlastnictví a s tím spojenou povinnost tyto zbraně odevzdat příslušnému orgánu veřejné moci. V takovém případě by se jednalo o zásah do vlastnického práva ve formě vyvlastnění, k němuž dle čl. 11 odst. 4 Listiny lze přistoupit pouze ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu. Záleželo by však na konkrétní formě zásahu, zda by již představoval porušení tohoto práva, anebo by se jednalo o zásah přípustný.

Při zákazu držení zbraní bude samozřejmě přítomný legitimní cíl v podobě zvýšení či zachování bezpečnosti osob a s tím spojené snížení míry kriminality. Spojitost mezi benevolentní zbraňovou legislativou a vysokou mírou násilné kriminality či počtů úmrtí vyplývá z řady výzkumů. Uvést lze kupříkladu studii zveřejněnou v časopise *American Journal*

¹¹⁹ Rozsudek ESLP ze dne 14. února 2008, Glaser proti České republice, č. 55179/00, bod 51.

¹²⁰ Rozsudek ESLP ze dne 28. září 2004, Kopecký proti Slovensku, č. 44912/98, bod 52. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 11. ledna 2007, Anheuser-Busch Inc. Proti Portugalsku, č. 73049/01, bod 63.

¹²¹ STAŠA, Josef. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 241-244.

of Medicine v roce 2016, která posuzovala souvislost zbraňové legislativy jednotlivých států USA s množstvím úmrtí způsobených použitím střelné zbraně. Ze studie přitom vyplývá, že státy s přísnější regulací zaznamenaly nižší míru zbraňové kriminality než státy s restriktivnějšími pravidly v oblasti držení zbraní¹²².

Legitimním by však takový zásah do existujícího vlastnického práva byl nadále jen za předpokladu naplnění jednotlivých kritérií testu proporcionality, který je Ústavním soudem aplikován i v případech vyvlastnění¹²³. Stejně tak by musela být zachována obecná pravidla pro omezování základních práv obsažená v čl. 4 Listiny.

V souvislosti k kritizovanou revidující směrnici však tato otázka nemusí být řešena, protože v rámci její implementace český zákonodárce použil přechodné ustanovení, které restrikce v oblasti držení některých typů zbraní vztahuje toliko na zbraně nabývané od účinnosti této novely¹²⁴.

2.5 Dílčí závěr

V rámci této kapitoly byl nejprve podrobně rozebrán význam pojmu „zbraň“ v kontextu nově zakotveného práva na obranu života. Tento autonomní pojem není v ústavním pořádku definován, lze jej však vykládat dvěma způsoby. Zaprvé v souladu s důvodovou zprávou k novele Listiny, a to jako cokoliv, co je způsobitelné zintenzivnit útok vůči tělesné integritě. Alternativně lze navrhnout vlastní definici zbraně jakožto předmětu, který je primárně určen k použití v boji či při obraně. Tato definice vyplývá z jazykového výkladu a zároveň se snaží vystihnout smysl a účel čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny.

Zodpovězena byla také otázka, zda čl. 6 odst. 4 věta druhá Listiny zakládá právo nabývat, držet či nosit zbraň. Do jisté míry je sice možnost nabýt a držet zbraň předpokladem k použití zbraně při obraně života, vzájemně však tato práva nelze zaměňovat. Bránit se totiž v mezích nutné obrany lze i s nelegálně drženou zbraní. Naopak ani použití legálně držené zbraně automaticky nezaručuje, že konkrétní případ obrany života bude naplňovat zákonné předpoklady nutné obrany dle § 29 trestního zákoníku.

Dále v rámci této kapitoly byla shrnuta právní úprava současných zákonných podmínek pro nabývání, držení a nošení střelných zbraní, jak je obsažena v aktuálním znění zákona o zbraních po implementaci revidující směrnice.

¹²² KALESAN, Bindu a kol. Firearm legislation and firearm mortality in the USA: a cross-sectional, state-level study. *The Lancet* [online]. 2016, č. 387 [cit. 23. února 2023]. Dostupné z: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(15\)01026-0/fulltext#seccestitle140](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(15)01026-0/fulltext#seccestitle140).

¹²³ TOMOSZEK, VOMÁČKA: *Listina základních práv a svobod...* (čl. 11).

¹²⁴ Zákon č. 13/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních), čl. II odst. 10.

Pojednáno bylo také o vztahu práva držet zbraň a práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny. Právo nabýt vlastnické právo ke zbrani z čl. 11 nevyplývá. Zásahem do práva vlastnit ovšem může být odejmutí vlastnického práva ke zbrani, kterou již konkrétní osoba legálně drží. Aby takový zásah byl ústavně konformní, musí být naplněny podmínky vyvlastnění dle čl. 11 odst. 4 Listiny, kritéria principu proporcionality a rovněž obecná pravidla pro omezování základních práv dle čl. 4 Listiny.

3 Vliv ústavních změn v ČR na závazky vůči Evropské unii

Přijetí revidující směrnice vyvolalo v České republice dramatické debaty jak mezi držiteli zbraní, tak na české politické scéně. Zástupci ČR měli k revidující směrnici četné výhrady již v rámci jejího projednávání na úrovni Rady Evropské unie¹²⁵. Negativní postoj ČR vůči směrnici dále vyústil v podání žaloby na její neplatnost a k návrhu na změnu ÚZB, který měl nově zakotvit právo občanů držet zbraň za účelem obrany státní bezpečnosti¹²⁶. Žádný z těchto kroků ovšem ve výsledku nedoznal úspěchu, a snahy o vložení problematiky zbraní do českého ústavního pořádku tak završily právě až zakotvením práva na obranu se zbraní do Listiny. Níže bude rozebrána otázka, zda může s ohledem na vztah evropského a vnitrostátního práva ústavní novela o sebeobraně představovat způsobilý prostředek, jak se vymezit proti regulaci držení zbraní ze strany EU.

3.1. Obsah revidující směrnice

Cílem přijetí revidující směrnice bylo přizpůsobit dosavadní úpravu tak, aby bylo zamezeno zneužívání palných zbraní k trestné činnosti¹²⁷. Obsahem revidující směrnice tak byla řada restriktivních opatření dopadajících na civilní držení zbraní, zavedeny byly ale také přísnější požadavky prověřování zdravotní způsobilosti držitelů, změny v označování zbraní či v postupu jejich znehodnocování¹²⁸.

Zásadním problematickým bodem směrnice byly změny ve vymezení zakázaných zbraní (spadajících do kategorie A), kam se nově zařadily některé typy zbraní původně spadající do kategorie B. Omezení se týkalo především samočinných palných zbraní, které byly přeměněny na samonabíjecí palné zbraně či samonabíjecích palných zbraní pro střelivo se středovým zápalem, je-li jejich součástí, nebo je-li do nich vložen tzv. vysokokapacitní zásobník (odnímatelné zásobovací ústrojí s kapacitou nad 10 nábojů u dlouhých zbraní a nad 20 nábojů u zbraní krátkých).

Zákazu začaly podléhat i samotné vysokokapacitní zásobníky (čl. 1 odst. 19 revidující směrnice). Ve výsledku má omezení zásobníků dopad na držení některých zbraní kategorie B, jestliže by se po vložení vysokokapacitního zásobníku příslušná zbraň kategorie B dala považovat za zbraň kategorie A, čili zbraň zakázanou. V takovém případě směrnice členským

¹²⁵ RED. Návrh novely ústavního zákona o bezpečnosti České republiky posuzuje Senát. *Právní rozhledy* [online databáze]. 2017, č. 22 [cit. 18. března 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

¹²⁶ O tomto návrhu bude blíže pojednáno v 5. kapitole.

¹²⁷ Recitál 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853, ze dne 17. května 2017, kterou se mění směrnice Rady 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní.

¹²⁸ RED. Rada EU pro obecné záležitosti schválila revizi směrnice o zbraních. *Právní rozhledy* [online databáze], 2017, č. 10 [cit. 18. března 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

státům uložila povinnost odejmout povolení pro držení zbraně kategorie B, jestliže její držitel rovněž disponuje vysokokapacitním zásobníkem, který na ni lze nasadit (čl. 1 odst. 6 revidující směrnice).

Kritizováno bylo také rozšíření kategorie C, tedy zbraní podléhajících ohlášení o zbraně znehodnocené (čl. 1, odst. 19, bod 1) b) iv) revidující směrnice), které dle původní právní úpravy nebyly považovány za palnou zbraň.

3.2. Řízení o zrušení revidující směrnice před SDEU

Česká republika dne 9. srpna 2017 podala k SDEU žalobu na neplatnost revidující směrnice. Podpůrně navrhovala zrušení pouze některých ustanovení směrnice, týkajících se především zmiňovaného zákazu některých poloautomatických (samonabíjecích) zbraní či nadlimitních zásobníků. Česká republika spatřovala v přijetí revidující směrnice porušení některých obecných zásad práva EU, a to zásady svěřeni pravomocí, proporcionality, právní jistoty, ochrany legitimního očekávání a zákazu diskriminace ze strany Evropského parlamentu a Rady EU.

Zásadním argumentem žaloby bylo porušení zásady svěřeni pravomocí zakotvené v čl. 5 odst. 2 SEU. Tato zásada spočívá v přenesení části kompetencí z členských států na EU, to ovšem pouze ve vztahu k oblastem stanoveným v zakládajících smlouvách. Naopak oblasti, v kterých zakládající smlouvy Unii kompetence nepřiznávají, nadále přísluší samotným členským státům¹²⁹. Porušení principu svěřeni pravomocí mělo být dle ČR způsobeno skutečností, že účel přijetí směrnice neodpovídal rozsahu pravomocí náležejících Unii. Právním základem pro přijetí směrnice byl článek 114 SFEU¹³⁰, tedy tzv. „harmonizační klauzule“, která zakotvuje legislativní postup Evropského parlamentu a Rady při přijímání opatření ke sblížení ustanovení právních a správních předpisů členských států za účelem vytvoření a fungování vnitřního trhu. Dle zástupců ČR však směrnice postrádala řádný právní základ, vzhledem k tomu, že byla přijata za účelem zamezení zneužívání palných zbraní pro trestnou činnost a terorismus, a nikoliv za účelem odstranění překážek vnitřního trhu. Výše uvedené dle ČR vedlo k překročení pravomocí svěřených Unii a k porušení čl. 5 odst. 2 SEU¹³¹.

¹²⁹ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii, CS 26. 10. 2012. Úřední věstník Evropské unie C 326/18 ze dne 26. 10. 2012, čl. 5 odst. 2.; STEHLÍK, Václav a kol. *Právo Evropské unie: Ústavní základy a vnitřní trh*. Praha: Leges, 2017, s. 113.

¹³⁰ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, CS 26. 10. 2012. Úřední věstník Evropské unie C 326/94 ze dne 26. 10. 2012.

¹³¹ Žaloba podaná dne 9. srpna 2017, Česká republika v. Evropský parlament, Rada Evropské unie, C-482/17, Úř. věst. C 357, 23.10.2017, s.4. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=195803&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3029404>.

Další důležitý žalobní důvod spočíval v údajném porušení zásady proporcionality (čl. 5 odst. 4 SEU), která vyžaduje, aby obsah ani forma činnosti Unie nepřekračovaly meze toho, co je nezbytné k dosažení legitimních cílů sledovaných danou právní úpravou¹³². Unijní normotvůrce si podle ČR před přijetím směrnice nezajistil dostatek informací o možných dopadech některých ustanovení, především na vlastnické právo některých občanů, což mělo vést k neproporcionálnímu omezení držení dotčených samonabíjecích zbraní či nadlimitních zásobníků. Dle argumentace ČR také nebylo doloženo, že přijetí konkrétních opatření je způsobilé dosáhnout směrnicí zamýšleného cíle, neboť scházely údaje o míře legálně držovaných zbraní tohoto typu užívaných při trestné činnosti vzhledem k počtu bezproblémových držitelů, na které zákaz dopadá. Namítaná disproporcionalita se měla týkat i některých historických a trvale znehodnocených palných zbraní, ve vztahu k nimž unijní zákonodárce rovněž nevyhodnotil, jaká je míra nebezpečí jejich užití při páchání nebezpečných trestných činů v porovnání s mírou dopadu revidující směrnice na bezproblémové držitele¹³³.

Soudní dvůr žalobu ČR ve všech bodech zamítl rozsudkem vyhlášeným dne 3. prosince 2019¹³⁴. První žalobní důvod byl zamítnut jako neopodstatněný, neboť SDEU dospěl k závěru, že unijní normotvůrce nepřekročil prostor pro uvážení vymezený článkem 114 SFEU. SDEU uznal, že cílem původní směrnice 91/477¹³⁵ je sblížení právních předpisů za účelem vytvoření vnitřního trhu, což nicméně obnáší i nutnost kontroly této volnosti prostřednictvím určitých bezpečnostních záruk, aby nedocházelo ke zneužívání regulovaných zbraní pro trestnou činnost. Soudní dvůr pak odůvodnil nutnost přijetí revidující směrnice podstatnou změnou okolností, ke které došlo od přijetí směrnice 91/477. Tato změna měla přitom spočívat v několikerém rozšíření Unie a zřízení Schengenského prostoru, jakož i zesílením hrozeb souvisejících s teroristickými trestnými činy a přeshraniční kriminalitou¹³⁶.

Pokud jde o zásadu proporcionality, měl dle SDEU unijní normotvůrce k dispozici dostatek informací v podobě řady analýz a doporučení, nic proto nenasvědčovalo zjevné nepřiměřenosti omezujících opatření ve vztahu k cílům revidující směrnice. Odmítnuty byly také argumenty ČR týkající se nepřiměřenosti vybraných ustanovení revidující směrnice, což SDEU odůvodnil především značnou mírou nebezpečnosti napříště zakázaných samonabíjecích

¹³² Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 8. června 2010, C-58/08 (v el.sb.rozh.), bod 51.

¹³³ Žaloba podaná dne 9. srpna 2017, Česká republika v. Evropský parlament, Rada Evropské unie, C-482/17, Úř. věst. C 357, 23.10.2017, s.4. Dostupné z:

<http://curia.europa.eu/juris/document.jsf?text=&docid=195803&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3029404>.

¹³⁴ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 3. prosince 2019, Česká republika v. Evropský parlament a Rada Evropské unie, C-482/17 (v el.sb.rozh.).

¹³⁵ Směrnice Rady 91/477/EHS ze dne 18. června 1991 o kontrole nabývání a držení zbraní.

¹³⁶ Tamtéž, bod 55.

palných zbraní. Nakonec Soudní dvůr poukázal na fakt, že při masových střelbách v Evropě byly převážně používány legálně držené samočinné a samonabíjecí palné zbraně, ale i znehodnocené zbraně znovu uschopněné ke střelbě¹³⁷.

Zamítnuta byla žaloba i ve zbývajících bodech. České republice tedy nakonec nezbylo, než revidující směrnici implementovat. Výsledkem bylo přijetí již zmíněného zákona č. 13/2021 Sb., který nabyt účinnost k 30. lednu 2021. Směrnici tento zákon implementoval pouze v nezbytné míře a snažil se přitom o zmírnění negativních dopadů směrnice na držitele zbraní¹³⁸. Důležité je opět připomenout, že nové zákazy česká právní úprava vztáhla pouze ke zbraním nabyvaným do vlastnictví od nabytí její účinnosti, čímž narovнала předpokládané negativní dopady směrnice vedoucí k odnímání povolení k původně legálně drženým zbraním.

3.3 Princip přednosti evropského práva a podstatné náležitosti demokratického právního státu dle čl. 9 odst. 2 Ústavy

Pro zodpovězení otázky položené v úvodu této kapitoly, tedy vlivu ústavní novely o sebeobraně na unijní regulaci zbraní, je třeba vymezit vzájemný vztah mezi českým ústavním právem a právním řádem EU.

3.3.1 Vztah národního práva a práva EU z pohledu judikatury Soudního dvora EU

Vztah mezi unijním právem a vnitrostátním právním řádem vymezuje tzv. princip přednosti, podle kterého mají unijní právní normy aplikační přednost před normami vnitrostátními¹³⁹. Vnitrostátní orgán je tudíž v případě kolize právních norem práva EU a vnitrostátního práva povinen aplikovat normu práva EU a jemu odporující vnitrostátní pravidlo naopak ponechat nepoužité¹⁴⁰. Východiskem uvedeného principu je ustálená judikatura SDEU¹⁴¹, konkrétně rozhodnutí ve věci Van Gend en Loos¹⁴², Costa proti E.N.E.L.¹⁴³, Internationale Handelsgesellschaft¹⁴⁴ a Simmenthal¹⁴⁵.

¹³⁷ Tamtéž, bod 120.

¹³⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 13/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní a střeliva, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁹ KRÁL, Richard. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 10. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁴⁰ HAMULÁK, Ondřej. *Právo Evropské unie v judikatuře Ústavního soudu České republiky: reflexe členství a otázek evropského práva v ústavní judikatuře*. Praha: Leges, 2010, s. 80.

¹⁴¹ ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Princip přednosti evropského práva v teorii a soudní praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 29.

¹⁴² Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963, NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingen, 26-62 (el.sb.rozh.).

¹⁴³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. července 1964, Costa, 6/64 (el.sb.rozh.).

¹⁴⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. prosince 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70 (el.sb.rozh.).

¹⁴⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1978, Amministrazione delle Finanze dello Stato proti Simmenthal SpA, 106/77 (el.sb.rozh.).

Prvním důležitým milníkem pro princip přednosti v judikatuře Soudního dvora bylo rozhodnutí Van Gend en Loos, v němž byla vyslovena zásada přímého účinku evropského práva, podle které právo EU nezakládá povinnosti pouze mezi členskými státy vzájemně, ale naopak se jej mohou dovolávat i příslušníci členských států před vnitrostátními soudy. Soudní dvůr zde rovněž vyvodil povahu evropského práva jako nového právního řádu, který je nezávislý na zákonodárství členských států a který vychází z dobrovolného omezení suverénních práv států, byť pouze v určitých oblastech, ve prospěch EU¹⁴⁶. Právě z těchto myšlenek se v následující judikatuře SDEU později formoval princip přednosti evropského práva¹⁴⁷.

Prvním rozhodnutím, které vyslovilo existenci principu přednosti byl rozsudek ve věci Costa proti E.N.E.L. SDEU v rámci daného soudního sporu rozhodoval předběžnou otázku týkající se rozporu později přijatého vnitrostátního zákona s některými ustanoveními Smlouvy o založení EHS. Soudní dvůr judikoval, že evropské právo má před vnitrostátním právem členských států přednost. V návaznosti na rozhodnutí Van Gend en Loos také argumentoval povahou práva založeného Smlouvou o EHS jakožto vlastního právního řádu, který se stal součástí právních systémů jednotlivých členských států, a to na základě dobrovolného přenosu části svrchovaných pravomocí států na EU. Proti takto vytvořenému právnímu systému, který zavazuje jak členské státy, tak i jednotlivce, se dle SDEU státy nemohou s úspěchem dovolávat pozdějšího vnitrostátního opatření.

Zásadní je také rozsudek ve věci Internationale Handelsgesellschaft, v němž SDEU posuzoval vztah vnitrostátního ústavního práva a práva unijního. SDEU v rámci daného řízení postavil najisto, že vzhledem k povaze unijního práva před ním nemohou mít přednost vnitrostátní předpisy jakéhokoliv charakteru, tedy ani ústavního. Na platnost či účinnost právního aktu EU na území členského státu dle SDEU nemůže mít ani porušení základních práv vyjádřených ať už ústavou tohoto státu nebo strukturálními principy vnitrostátní úpravy. K tomu však Soudní dvůr poznamenal, že je stále potřebné zkoumat, zda nebyla porušena obdobná právní záruka zakotvená v unijním právu, neboť i dodržování základních práv je nedílnou součástí obecných právních zásad jím chráněných.

V rozsudku Simmenthal se Soudní dvůr věnoval otázce časové působnosti a upřesnění důsledků principu přednosti při aplikaci práva vnitrostátními orgány. Uvedl k tomu, že

¹⁴⁶ V řadě citovaných rozhodnutí se jednalo o předchůdce EU, tedy Evropské hospodářské společenství, Evropské společenství pro atomovou energii, a od roku 1967 Evropská společenství. Zkratka „EU“ či „Unie“ je v textu užívána jednotně pro zjednodušení a lepší přehlednost. Stejně tak zkratka „SDEU“ či „Soudní dvůr“ je jednotně užívána i pro tehdejší Evropský soudní dvůr.

¹⁴⁷ ONDŘEJKOVA: *Princip přednosti evropského práva...*, s. 2012, s. 35.

vnitrostátní soudce je povinen aplikovat právo EU a naopak nechat nepoužité jakékoliv ustanovení vnitrostátního práva, a to aniž by musel čekat či žádat předchozí zrušení vnitrostátního opatření. Vyjasnil tedy, že se jedná o přednost nikoliv systémovou, ale aplikační¹⁴⁸.

Z výše uvedeného výkladu by se na první pohled dal dovodit poměrně jednoznačný závěr o přednosti práva EU nad vnitrostátním právem členských států. Situaci ovšem komplikuje povaha zdrojů, z nichž princip přednosti vychází. Princip přednosti totiž není zakotven v zakládajících smlouvách, a vychází pouze z judikatury SDEU, o jejíž všeobecné právní závaznosti nepanuje jednoznačná shoda. Písemné vyjádření principu přednosti nalezneme také v Prohlášení č. 17 připojenému k Lisabonské smlouvě¹⁴⁹, které uvádí, že: „... v souladu s ustálenou judikaturou Soudního dvora Evropské unie mají Smlouvy a právo přijímané Unii na základě Smluv přednost před právem členských států, za podmínek stanovených touto judikaturou.“. Tento dokument však rovněž není právně nezávazný. Není tedy překvapivé, že přístup jednotlivých členských států k respektování principu přednosti není zcela jednoznačný¹⁵⁰.

3.3.2 Vztah národního práva a práva EU z pohledu členských států

Princip přednosti lze považovat za obecný právní princip a základní vlastnost unijního práva, který je ze strany SDEU pojímán bezvýjimečně. Většina členských států, včetně České republiky, oproti tomu nevnímá přednost unijního práva zcela bez výhrad a řada nejvyšších národních soudních instancí ve své judikatuře stanovila určité hranice tohoto principu¹⁵¹. V dané souvislosti bývá nejčastěji odkazováno na sérii rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu Solange I¹⁵², Solange II¹⁵³, Maastrichtská smlouva¹⁵⁴ a Lisabonská smlouva¹⁵⁵.

V rozhodnutí Solange I. Spolkový ústavní soud připustil, že za určitých okolností nebude respektovat nadřazenost ustanovení práva EU, respektive je bude považovat za nepoužitelné, pokud by odporovalo některému základnímu právu obsaženém v německém Základním zákoně. Nastavení limitu principu přednosti v podobě základních práv tak

¹⁴⁸ TÝČ, Vladimír. In: TOMÁŠEK, Michal a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017, s. 74.

¹⁴⁹ Prohlášení připojená k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007. Úřední věstník Evropské unie 115 ze dne 9. 5. 2008, s. 344 – 344.

¹⁵⁰ ONDŘEJKOVÁ: *Princip přednosti evropského práva...*, s. 2012, s. 16.

¹⁵¹ BOBEK, Michal a kol. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 135.

¹⁵² Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 29. května 1974, Solange I, BVerfGE 37, 271.

¹⁵³ Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 22. října 1986, Solange II, BVerfGE 73, 339.

¹⁵⁴ Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 12. října 1993, BVerfGE 89, 155.

¹⁵⁵ Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 30. června 2009, BVerfGE 123, 267.

vycházelo mimo jiné z absence parlamentem schváleného lidskoprávního katalogu na úrovni EU¹⁵⁶.

Krátce po vydání rozsudku Solange došlo v rámci Unie k určitému posunu v oblasti ochrany základních práv. SDEU se ve své judikatuře již dříve¹⁵⁷ výslovně přihlásil k ochraně lidských práv. Jeho judikatura se ovšem postupně vyvíjela, a došlo tak i na specifikaci inspiračních zdrojů ochrany lidských práv v podobě ústavních tradic společných členským státům¹⁵⁸ a mezinárodních smluv na ochranu lidských práv, na kterých spolupracovaly či které podepsaly členské státy¹⁵⁹. Následně Soudní dvůr výslovně odkázal na lidskoprávní katalog obsažený v Úmluvě¹⁶⁰. Byť prozatím v rámci EU neexistoval ucelený katalog základních práv, uznal i německý Spolkový ústavní soud výše popsanou judikaturu SDEU za dostatečný progres na poli ochrany lidských práv, což reflektoval v rozhodnutí Solange II¹⁶¹. V tomto rozhodnutí dospěl k závěru, že dokud EU prostřednictvím Soudního dvora zaručuje v podstatě rovnocennou úroveň ochrany základních práv, jako německý Základní zákon, nebude Spolkový soud unijní právo přezkoumávat dle měřítek Základního zákona.

Následující judikatura Spolkového ústavního soudu nicméně vymezila nové limity principu přednosti. V nálezu ve věci Maastrichtské smlouvy tento soud deklaroval svoji příslušnost k posouzení otázky, zda právní akty evropských orgánů a institucí zůstávají v mezích svrchovaných práv, která jim byla přiznána, anebo zda z nich vybočují¹⁶². V lisabonském nálezu si pak přisvojil pravomoc k přezkumu evropského práva z hlediska zachování souladu s ústavní identitou Německa¹⁶³.

3.3.3 Vztah mezi právem Evropské unie a českým právním řádem

V podstatě ve všech ústavách členských států EU nalezneme ustanovení, která v určité formě umožňují působení práva EU ve vnitrostátním právním řádu. Zpravidla jsou tato ustanovení založena na možnosti přenosu pravomocí na mezinárodní organizaci¹⁶⁴. Ústavní základ vztahu českého práva a práva mezinárodní organizace nalezneme v čl. 10a odst. 1, který

¹⁵⁶ Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 29. května 1974, Solange I, BVerfGE 37, 271.

¹⁵⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. prosince 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70 (el.sb.rozh.).

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. května 1974, Nold, Kohlen-und Baustoffgroßhandlung v. Komise, C-4/73 J (el.sb.rozh.).

¹⁶⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. října 1975, Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur, C-36/75 (el.sb.rozh.).

¹⁶¹ Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 22. října 1986, Solange II, BVerfGE 73, 339.

¹⁶² Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 12. října 1993, BVerfGE 89, 155., právní věta 5.

¹⁶³ Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 30. června 2009, BVerfGE 123, 267, bod 240.

¹⁶⁴ ZBÍRAL, Robert. *Přenos pravomocí členských států na Evropskou unii: cesta bez zpátečního listku?* Praha: Leges, 2013, s. 31-35.

byl do Ústavy vložen tzv. euronovelou¹⁶⁵ v roce 2002 a který uvádí, že: „*Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci.*“ Tak jako je tomu v případě Německa, ale i mnoha dalších členských států, se i český Ústavní soud ve své judikatuře věnoval otázce vymezení postoje k principu přednosti. Do značné míry se přitom inspiroval právě rozhodovací praxí německého Spolkového ústavního soudu¹⁶⁶.

V nálezu Cukerné kvóty III¹⁶⁷ Ústavní soud posuzoval soulad nařízení vlády, tedy vnitrostátního předpisu, který ovšem přímo navazoval na normy unijního práva¹⁶⁸, s Listinou. Ústavní soud v nálezu uznal princip aplikační přednosti evropského práva, jak je vykládán Soudním dvorem, reflektoval však také judikaturu řady členských států, která stanovila určité výhrady k absolutní povaze přednosti evropského práva nad veškerým ústavním právem. Ústavní soud vyložil čl. 10a Ústavy jako ustanovení umožňující přenos některých pravomocí orgánů ČR na mezinárodní organizaci nebo instituci, především tedy EU a její orgány, který se realizoval přistoupením ČR k EU. Dle názoru Ústavního soudu se ovšem jedná o přenos toliko podmíněný, protože originárním nositelem suverenity a z ní vyplývajících pravomocí zůstává nadále Česká republika. Přenos pravomocí je dle ÚS podmíněn jednak ve formální rovině slučitelností s uchováním základů státní suverenity České republiky (čl. 1 odst. 1 Ústavy), jednak v materiální rovině zachováním samotné podstaty materiálního právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy)¹⁶⁹. V nálezu se dále uvádí, že pokud by jedna z těchto podmínek nebyla naplněna, bylo by třeba trvat na opětovném převzetí těchto pravomocí vnitrostátními orgány ČR.

Na Cukerné kvóty III navázal nálezn ve věci Evropského zatýkacího rozkazu¹⁷⁰, který případný výkon pravomocí orgány EU způsobem neslučitelným s výše uvedenými principy označil za výjimečnou a vysoce nepravděpodobnou situaci. ÚS v nálezu přitom uvedl, že pokud k takové situaci nedojde, nepřistoupí ani k přezkumu norem unijního práva z hlediska souladu s českým ústavním pořádkem. V dané věci nicméně k přezkumu přistoupil pouze na základě navrhovatelí tvrzenému rozporu přijetí evropského zatýkacího rozkazu s podstatnými náležitostmi demokratického právního státu.

¹⁶⁵ Ústavní zákon č. 395/2001 Sb., ze dne 18. října 2001, kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁶ HAMULÁK: *Právo Evropské unie v judikatuře Ústavního soudu...*, s. 82.

¹⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 (N 50/40 SbNU 443, č. 154/2006 Sb.), Cukerné kvóty III.

¹⁶⁸ KOSAŘ, David a kol. *Ústavní právo: casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 129, 130.

¹⁶⁹ BOBEK, Michal a kol. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 136.

¹⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 3. května 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04 (N 93/41 SbNU 195).

V navazujícím nálezu Lisabonská smlouva I Ústavní soud také zdůraznil svou roli při *ultima ratio* přezkumu unijních právních aktů z hlediska držení se v mezích propůjčených pravomocí¹⁷¹. V druhém lisabonském nálezu pak odmítl obecně vymezovat obsah čl. 1 odst. 1 Ústavy či znaky materiálního jádra ústavního pořádku, neboť by tím autoritativně stanovoval věčné meze přenosu pravomocí, což považuje za doménu zákonodárce¹⁷².

Lze shrnout, že Ústavní soud limity přenosu pravomocí spatřuje v ústavní charakteristice České republiky jako svrchovaného, jednotného a demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) a v nepřipustnosti změny podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy). Obsah těchto pojmů však s konečnou platností nevymezuje, a otázku, zda konkrétní akt unijního zákonodárství překračuje svěřené pravomoci, je třeba posuzovat případ od případu.

3.3.4 Výjimka z principu přednosti: suverenita České republiky

Další výjimkou z principu přednosti je charakteristika České republiky dle čl. 1 odst. 1 jako *svrchovaného, jednotného a demokratického právního státu založeného na úctě k právům a svobodám člověka a občana*. Svrchovanost, neboli suverenitu lze definovat jako nezávislost státní moci na jakékoli jiné moci¹⁷³. Rozlišovat pak lze suverenitu vnější, tedy v mezinárodních vztazích a vnitřní, v podobě nejvyšší moci státu nad svými občany a nad osobami na území státu¹⁷⁴.

Otázce státní suverenity se věnoval rovněž první lisabonský nálezy, v němž Ústavní soud dospěl k závěru, že přenesení části kompetencí státu na mezinárodní organizaci, je-li dobrovolné a bude-li vykonáváno za jeho účasti, nepředstavuje oslabení svrchovanosti, ba naopak může vést k jejímu posílení díky možnosti podílet se na společném postupu v rámci celku¹⁷⁵. Přenos suverenity na unijní orgány samozřejmě není bezbřehý, a proto v případě překročení svěřených pravomocí Ústavní soud princip přednosti nemínil respektovat. Zda k překročení pravomocí v konkrétním případě došlo však vždy bude záviset na posouzení individuálních okolností každého případu. Česká republika kupříkladu za překročení pravomocí považovala i některá ustanovení revidující směrnice, čímž argumentovala i v rámci žaloby proti této směrnici, jak bylo výše popsáno. Ústavní soud se však k otázce suverenity ČR v souvislosti se zbraňovou legislativou EU prozatím neměl příležitost vyjádřit.

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 26.11.2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 (N 201/51 SbNU 445), bod 216.

¹⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 29/09 (N 233/55 SbNU 197), bod 110-113.

¹⁷³ ŠTURMA, Pavel. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 10. ledna 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://db.beck-online.cz).

¹⁷⁴ MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan. In: SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 9 – 24 (čl. 1).

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 26.11.2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 (N 201/51 SbNU 445), bod 108.

3.3.5 Výjimka z principu přednosti: podstatné náležitosti demokratického právního státu

Čl. 9 odst. 2 Ústavy obsahuje formulaci: „*Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná.*“ Dále však Ústava tento pojem nedefinuje. A jak bylo uvedeno výše, ani Ústavní soud nepřináší konečnou definici či taxativní výčet prvků, které lze za podstatné náležitosti označit.

V odborné literatuře neexistuje absolutní shoda ani na obsahu pojmu „demokratický právní stát“. Nejkomplexnější přehled jednotlivých prvků demokratického právního státu přináší Maxim Tomoszek v publikaci *Podstatné náležitosti demokratického právního státu*. Jedná se o celou řadu principů, které lze rozdělit na 4 kategorie: (1) formální prvky, které jsou základem demokratického právního státu a kam lze zařadit především princip právní jistoty, vázanost státní moci právem, (2) materiální prvky, mezi které se řadí úcta základním právům a svobodám jednotlivce, respekt k osobní autonomii jednotlivce, princip proporcionality, zákaz diskriminace, zákaz svévole a další, (3) organizační a procesní prvky, kam spadá dělba moci, soudní ochrana práv, právo na přístup k soudu, svobodná soutěž politických stran či existence místní samosprávy a (4) hodnotové prvky, mezi něž se řadí svoboda jednotlivce a lidská důstojnost a důvěra občanů ve stát, jeho instituce a právo¹⁷⁶. Výstižně je zde popsán také vztah demokratického právního státu a jeho podstatných náležitostí tak, že podstatné náležitosti demokratického právního řádu představují určitou podmnožinu principů demokratického právního státu, respektive pouze určité části těchto principů, které jsou nezměnitelné¹⁷⁷.

Ústavní soud se v rámci své rozhodovací praxe coby k součástí podstatných náležitostí demokratického právního státu přihlásil kupříkladu k zákazu retroaktivity a obecnosti ústavního zákona¹⁷⁸, k principu předvídatelnosti a zákazu libovůle¹⁷⁹, k nezávislému soudnictví¹⁸⁰, principu dělby moci¹⁸¹ či k hodnotám lidské důstojnosti, svobody a spravedlnosti¹⁸². Lze se rovněž přiklonit k závěru, že součástí podstatných náležitostí demokratického právního státu je tzv. esenciální obsah základních práv¹⁸³, tedy požadavek obsažený v čl. 4 odst. 4 Listiny, aby při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod bylo šetřeno jejich podstaty a smyslu. Ačkoliv lze z judikatury Ústavního soudu vyvodit

¹⁷⁶ TOMOSZEK, Maxim. *Podstatné náležitosti demokratického právního státu*. Praha: Leges, 2015. s. 74-78.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 96-97.

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09 (N 199/54 SbNU 445), Kauza Melčák.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. června 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309).

¹⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 16. ledna 2007, sp. zn. Pl. ÚS 55/05 (N 9/44 SbNU 103).

¹⁸¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. února 2007, sp. zn. IV. ÚS 606/06.

¹⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 29. února 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07 (N 45/48 SbNU 527).

¹⁸³ TOMOSZEK: *Podstatné náležitosti ...*, s. 153., obdobně WAGNEROVÁ: *Listina základních práv a svobod...*, s. 27 (čl. 2).

závěry o tom, že určitá pravidla považuje, či nepovažuje za podstatné náležitosti, neposkytuje tím jejich uzavřený výčet, což by však s ohledem na jejich do jisté míry proměnlivou povahu ani nebylo možné.

3.3.6 Esenciální obsah základního práva dle čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny jako podstatná náležitost demokratického právního státu

Unijní právo má aplikační přednost před českým vnitrostátním právem, a to i před právem ústavním. Ústavní soud však vyslovil výjimku v podobě podstatných náležitostí demokratického právního státu, při jejichž porušení nemíní unijní akty respektovat. Pokud by se tedy v budoucnu objevila další unijní pravidla omezující držení zbraní, k tomu, aby je český Ústavní soud odmítl respektovat, by nejprve musel dospět k závěru, že právo na obranu života se zbraní je podstatnou náležitostí demokratického právního státu, a že příslušný právní akt EU je s tímto právem v rozporu.

Vzhledem k tomu, že se mezi podstatné náležitosti demokratického právního státu řadí také esenciální obsah základních práv, bylo by možné uvažovat o změně podstatných náležitostí unijním aktem regulující zbraně, jestliže by v důsledku jeho přijetí nemohla být zachována podstata a smysl práva na obranu života. Esenciální jádro práva na obranu prozatím Ústavním soudem vymezeno nebylo. Pro jeho odvození se ale nabízí v podstatě dvě možnosti, za prvé úvaha o právu na obranu jako o právu samostatném a za druhé odvození práva na obranu a jeho esenciálního jádra z práva na život.

S možným esenciálním obsahem práva na obranu života jako takového pracují Bartoň a Nechvátalová ve třech rovinách, a to jako o (1) nepřípustnosti vyřazení institutu nutné obrany z právního řádu, (2) nemožnosti v právním řádu zcela vyloučit možnost bránit se se zbraní a (3) ústavním vyloučení právní úpravy, která by zcela zapověděla ve vztahu ke všem osobám možnost mít zbraň¹⁸⁴.

Je samozřejmě sporné, zda právo na obranu, respektive jeho esenciální jádro je součástí podstatných náležitostí navzdory tomu, že až do roku 2021 toto právo v ústavním pořádku explicitně uvedeno nebylo. Proto se jako alternativní možnost nabízí úvaha, že existence práva bránit vlastní život či život jiného se zbraní již za předchozí právní úpravy implicitně vyplývala ze samotného esenciálního jádra práva na život.

Při určení esenciálního jádra základních práv lze vycházet z obecných podmínek, že: (1) podstatou a smyslem každého práva je zachování jím sledovaného účelu v nikoliv zanedbatelné míře, (2) esenciální obsah práva má povahu pravidla, nikoliv principu a (3) esenciální obsah

¹⁸⁴ NECHVÁTALOVÁ, BARTOŇ. *Listina základních práv a svobod...*, čl. 6.

žádného práva se nemůže dostat do konfliktu s esenciálním obsahem jiného základního práva¹⁸⁵. Na první dva body lze s ohledem na relativní povahu práva na život odpovědět tak, že jeho esenciálním obsahem je nepřípustnost zbavení života z jiných důvodů, než připouští Listina. Třetí bod může působit ve vztahu k obraně života problematicky, protože při obraně často může docházet k zásahu do práva na život osoby, jejíž útok obránce odvrací. Pokud však obránce činí v mezích nutné obrany, pohybuje se v rozsahu přípustných zásahů do práva na život, a zasahuje tak sice do práva na život útočníka, nikoliv však do jeho esenciálního obsahu. Lze se tedy přiklonit k závěru, že možnost legitimní obrany života je třeba považovat za součást esenciálního jádra práva na život.

Z takto určeného esenciálního obsahu práva na život lze jistě odvodit potřebu zakotvení institutu nutné obrany. Ke změně podstatných náležitostí demokratického právního státu činností unijního zákonodárce by tudíž mohlo dojít, pokud by vyloučil institut nutné obrany jako takový. Sporné je, zda esenciální obsah práva na život zahrnuje i nutnou obranu se zbraní. S ohledem na konstantní judikaturu trestních soudů, ale i Ústavního soudu se však spíše lze přiklonit k názoru, že možnost použití zbraně jakožto prostředku sloužícího k zefektivnění nutné obrany je do jisté míry nezbytná. Obrana totiž ve své podstatě musí být intenzivnější než útok, což by při nemožnosti použití jakékoli zbraně bylo zcela vyloučeno a obrana by tak postrádala svůj smysl. Ze všech výše popsaných argumentů tedy vyplývá, že ke změně podstatných náležitostí by ze strany unijního zákonodárce došlo, jestliže by zcela vyloučil možnost bránit se se zbraní či disponovat jakoukoliv zbraní.

Klíčový je zde ale pojem zbraň, který byť není v Listině definován, je dle důvodové zprávy třeba jej chápat v širším smyslu, jako cokoli, co může učinit útok proti tělu důraznějším. Alternativně lze použít výklad zbraně uvedený ve 2. kapitole, tedy jako předmětu, který je primárně určen k použití v boji či k obraně. V obou případech by však další regulace střelných zbraní obdobná revidující směrnici stěží mohla být potlačena na základě ústavního práva na obranu. I při významném zpřísnění držení střelných zbraní se totiž stále nabízí široká škála jiných druhů zbraní, které lze při obraně použít.

Ve veřejných diskuzích zazněl jako argument pro uplatnění práva na obranu také možný budoucí zákaz nožů určité délky, pepřových sprejů či jiných obranných předmětů¹⁸⁶, jak je tomu

¹⁸⁵ TOMOSZEK, Maxim. Esenciální obsah základních práv jako součást podstatných náležitostí demokratického právního státu. *Jurisprudence*, 2015, č. 2, s. 3-15.

¹⁸⁶ ČT24: 90' ČT24. *Držení zbraně jako ústavní právo?* [online]. Česká televize, 17. září 2019 [cit. 25. února 2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2926922-skupina-senatoru-chce-do-ustavy-zakotvit-pravo-branit-se-zbrani-vychazi-z-petice-se>, iDNES.cz: *Evropa žádá změnu. Kdo má mít zbraň? Hraba: Kdo chce. Dienstbier: Jen někdo.* [online]. iDNES.cz. 18. června 2020 [cit. 25. února 2023]. Dostupné z:

i v řadě evropských zemí¹⁸⁷. Pokud by zbraň byla vnímána ve svém nejširším smyslu, musela by případná legislativa EU být natolik restriktivní, aby zcela vyloučila možnost všech osob vlastnit jakýkoliv předmět, který může sloužit jako zbraň. Takový postup ze strany unijního zákonodárce se jeví jako vysoce nepravděpodobný, ba dokonce nemožný.

Pokud by naopak byla zbraň chápána jako předmět primárně určený k obraně či boji, existovala by již vyšší pravděpodobnost, že by budoucí regulace držení některých chladných zbraní či obranných prostředků byla způsobilá do možností legitimní obrany zasahovat. Stále však platí, že by se muselo jednat o regulaci mimořádně přísnou a rozsáhlou, která by *de facto* vylučovala držení jakéhokoliv předmětu spadajícího pod druhou z uvedených definic zbraně.

3.4 Dílčí závěr

V úvodu této kapitoly byly shrnuty okolnosti, které předcházely přijetí ústavní novely o sebeobraně, a to konkrétně přijetí revidující směrnice a následná neúspěšná žaloba České republiky na její zrušení.

Stěžejním tématem analyzovaným v této kapitole je otázka, zda je ústavní novela způsobilým prostředkem, jak se vymezit vůči regulaci civilního držení zbraní ze strany Evropské unie. S tím je neodmyslitelně spjatá otázka vztahu mezi právem Evropské unie a vnitrostátním právem členských států, včetně České republiky. Tento vztah je definován především principem aplikační přednosti práva EU před vnitrostátním právem, a to i právem ústavním.

Následně byla identifikována výjimka z přednosti práva EU v podobě podstatných náležitostí demokratického právního státu dle čl. 9 odst. 2 Ústavy. Dovozen byl závěr, že součástí podstatných náležitostí by mohlo být rovněž esenciální jádro práva na život a práva na jeho obranu. Uvedené konkrétně spočívá v pravidle, že z právního řádu nelze odstranit institut nutné obrany a stejně tak nelze vyloučit možnost držení zbraní v takové míře, která by vedla k faktickému popření možnosti bránit život s jakoukoliv zbraní.

Budoucí přijetí podobné právní úpravy ze strany unijního zákonodárce nelze *a priori* vyloučit, jedná se nicméně o velmi málo pravděpodobnou situaci. Lze ale uzavřít, že samotná dílčí regulace střelných zbraní by uplatnění výjimky z principu přednosti neodůvodňovala.

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozstrel-drzeni-zbrane-ustavni-pravo-zakon-senat-schvalil-diskuse-ustava-obrana.A200616_095416_domaci_pmk.

¹⁸⁷ Ve Spojeném království je například považováno za trestný čin vlastnit vystřelovací nože (§ 1 zákona o omezení útočných zbraních) či pepřové spreje (§ 5 odst. 1 zákona o střelných zbraních), dle § 42a německého zákona o zbraních (Waffengesetz) se zakazuje nošení nožů s čepelí delší 12 cm či tzv. motýlkových nožů.

4 Uplatňování práva na obranu se zbraní před Ústavním soudem ČR

V Listině zakotvená základní práva a svobody, nyní i včetně práva na obranu života se zbraní jsou závazná pro všechny orgány veřejné moci¹⁸⁸. Dle čl. 4 Ústavy pak platí, že základní práva a svobody jsou pod ochranou moci soudní. Základní práva tedy musí být chráněna i při rozhodování obecných soudů, nikoliv pouze Ústavního soudu¹⁸⁹.

Ústavní soud má nicméně v oblasti ochrany základních práv a svobod zvláštní úlohu. Ústava výslovně v čl. 83 Ústavní soud prohlašuje za orgán ochrany ústavnosti. Ta se realizuje v rámci soudního řízení, v němž Ústavní soud provádí kontrolu ústavnosti právních předpisů a úkonů veřejné moci¹⁹⁰. Důležitá je také role Ústavního soudu při interpretaci ústavního pořádku, kterou v rámci jednotlivých sporů o ústavnost provádí¹⁹¹. Ochrana ústavně zaručených základních práv a svobod před Ústavním soudem má však subsidiární povahu, dochází k ní tedy až po vyčerpání možností ochrany před obecnými soudy či jinými orgány veřejné moci¹⁹². Při svém rozhodování je Ústavní soud vázán pouze ústavním pořádkem, nikoliv zákony či podzákonnými právními předpisy¹⁹³.

Taxativní výčet kompetencí Ústavního soudu je obsažen v čl. 87 Ústavy. Pro účely této práce z nich jsou zásadní řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů¹⁹⁴ či jejich ustanovení pro rozpor s ústavním pořádkem či zákonem, jde-li o jiné právní předpisy (čl. 87 odst. 1, písm. a) a b) Ústavy) a řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod (čl. 87 odst. 1, písm. d) Ústavy).

Kontrola ústavnosti právních předpisů může být abstraktní či incidenční. Při abstraktní kontrole dochází k posuzování ústavnosti na základě všeobecného návrhu, tedy nikoliv v souvislosti s konkrétním případem aplikace práva¹⁹⁵. Aktivně legitimovanými k podání návrhu na zrušení zákona jsou prezident republiky, skupina nejméně 41 poslanců či 17 senátorů, senát Ústavního soudu a za určitých podmínek vláda¹⁹⁶. V případě řízení o zrušení jiného

¹⁸⁸ BARTOŇ: *Základní práva...*, s. 120.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 121.

¹⁹⁰ WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavní soudnictví: vznik, význam a některé organizační a procesní aspekty v komparativním pohledu*. Praha, Linde, 1996, s. 19, 53.

¹⁹¹ LANGÁŠEK, Tomáš. In: RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 811 (čl. 83).

¹⁹² Tamtéž, s. 812 (čl. 83).

¹⁹³ Čl. 88 odst. 2 Ústavy

¹⁹⁴ Jiné právní předpisy mohou být Ústavním soudem zrušeny i pro rozpor se zákonem.

¹⁹⁵ LANGÁŠEK: *Ústava České republiky: Ústavní zákon ...*, s. 854-855 (čl. 87).

¹⁹⁶ § 64 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

právního předpisu je okruh navrhovatelů rozšířen o další subjekty (například Veřejný ochránce práv a v závislosti na druhu jiného právního předpisu též zastupitelstva krajů či obcí a ministerstva)¹⁹⁷.

Při incidenční kontrole dochází k ústavnímu přezkumu právního předpisu v souvislosti s jeho aplikací soudem v konkrétním případě¹⁹⁸. Subjektem oprávněným k podání takového návrhu je soud v souvislosti se svou rozhodovací činností, dospěje-li k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem (čl. 95 odst. 2 Ústavy ve spojení s § 64 odst. 3 ZÚS) a stěžovatel spolu s ústavní stížností, pokud uplatněním napadeného předpisu nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti a tento předpis je rozporu s ústavním zákonem, popřípadě se zákonem (§ 64 odst. 1, písm. e) ZÚS, § 74 ZÚS). Řízení o zrušení zákona či jiného právního předpisu může též zahájit plénum Ústavního soudu, jsou-li dány důvody dle § 78 odst. 2 ZÚS (§ 64 odst. 4, § 78 odst. 2 ZÚS).

V případě, že Ústavní soud shledá rozpor zákona či některých jeho ustanovení s ústavním pořádkem, případně rozpor jiného právního předpisu či jeho ustanovení se zákonem, nálezem takový právní předpis či jeho ustanovení zruší (§ 70 odst. 1 ZÚS). Zrušení právního předpisu může mít zásadní právní účinky v trestních věcech. Pokud byl na základě zrušeného právního předpisu vydán pravomocný rozsudek v trestním řízení, zakládá toto zrušení důvod pro obnovu řízení (§ 71 odst. 1 ZÚS).

Ústavní stížnost dle čl. 87 odst. 1, písm. d) Ústavy¹⁹⁹ je specifickým prostředkem ochrany ústavně zaručených základních práv a svobod²⁰⁰. Aktivně legitimovaná k jejímu podání je fyzická nebo právnická osoba, která tvrdí, že její ústavně zaručené právo či svoboda byly porušeny zásahem orgánu veřejné moci (§ 72 odst. 1, písm. a) ZÚS). V případě vyhovění individuální ústavní stížnosti Ústavní soud v nálezů vysloví, které ústavně zaručené právo či svoboda byly porušeny a jakém rozhodnutí či jiném zásahu orgánu veřejné moci je spatřuje (§ 82 odst. 2 písm. a) ZÚS). Jednalo-li se o protiústavní rozhodnutí, Ústavní soud je zruší. Pokud šlo o jiný zásah, zakáže orgánu veřejné moci pokračovat v porušování daného práva či svobody a přikáže mu, aby obnovil stav před porušením, je-li to možné (§ 82 odst. 3 písm. a), b) ZÚS). Důvodová zpráva k ústavní novele o sebeobraně spatřuje význam ústavního povýšení práva na sebeobranu v možnosti dovolávat se ochrany základních práv v rámci ústavní stížnosti²⁰¹. Není

¹⁹⁷ § 64 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹⁸ LANGÁŠEK: *Ústava České republiky: Ústavní zákon ...*, s. 856 (čl. 87).

¹⁹⁹ Práce se zabývá výhradně tímto typem ústavní stížnosti, nikoliv ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu dle čl. 87 písm. c) Ústavy.

²⁰⁰ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. Praha: Leges, 2018, s. 73.

²⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 295/2021 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

zcela zřejmé, při jakých situacích by ústavní stížnost v souvislosti s právem na sebeobranu byla využitelná. Nabízí se ale dvě možnosti, ústavní stížnost v případech nutné obrany a ústavní stížnost ve vztahu k právu držet či nabývat zbraně. Řízení o zrušení právních předpisů Důvodová zpráva nezmiňuje, přesto je vhodné o něm v rámci této kapitoly pojednat. Pokud by totiž v budoucnu došlo ke schválení právního předpisu, který by byl v rozporu s druhou větou čl. 6 odst. 4 Listiny, bude jej možné posuzovat i v rámci abstraktního přezkumu, aniž by bylo nutné vyčkávat, až jeho aplikací dojde ke zkrácení práv konkrétní osoby.

4.1 Nutná obrana a ústavní stížnost

Ústavní stížnost může za splnění dalších podmínek podat také osoba domnívající se, že byla neoprávněně odsouzena za spáchání trestného činu, ačkoliv k tomu dojít nemělo z důvodu naplnění podmínek nutné obrany. V takovém případě zpravidla stěžovatel namítá porušení práva na spravedlivý proces či jeho jednotlivých komponent, především práva na přístup k soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny), práva na veřejné projednání věci bez zbytečných průtahů, práva být osobně přítomen a vyjádřit se k věci (čl. 38 odst. 2 Listiny) či zásady presumpce neviny (čl. 40 odst. 2 Listiny)²⁰². Přestože v několika ústavních stížnostech týkajících se nutné obrany bylo argumentováno také porušením práva na život dle čl. 6 Listiny, pokud jim Ústavní soud vyhověl, konstatoval toliko porušení práva na spravedlivý proces²⁰³.

Otázkou je, zda i na základě předchozího znění čl. 6 odst. 4 Listiny bylo možné uvažovat o zásahu do práva na život obránce, a zda se případně zakotvením práva na obranu se zbraní situace mění. V první řadě je důležité připomenout, že z práva na život vyplývají také pozitivní závazky. ESLP totiž vychází z koncepce, že stát je mimo zdržení se zásahů do práva na život také povinen postupovat tak, aby zajistil aktivní ochranu života osob spadajících do jeho pravomoci²⁰⁴. Stát je tedy povinen lidský život chránit i před zásahy ze strany soukromých osob. Pozitivní závazky státu, ať už obecně, tak ve vztahu k právu na život, můžeme dělit na substantivní (hmotněprávní) a procedurální (procesní)²⁰⁵. Základním hmotněprávním pozitivním závazkem státu je povinnost zavést příslušná trestněprávní ustanovení sankcionující zásahy do práva na život. Aby však byla účinná, musí být podpořena odpovídajícími mechanismy vymáhání práva, sloužícími k předcházení, potlačování a případnému trestání

²⁰² Převážná většina ústavních stížností týkajících se nutné obrany se opírala o porušení čl. 36. odst. 1 Listiny, čl. 38 odst. 2, čl. 39, čl. 40 odst. 2 či čl. 8 odst. 2 (dle výsledků vyhledávání v databázi nalus.usoud.cz; vyhledávána rozhodnutí obsahující výraz „nutná obrana“ v kategorii „předmět řízení“ a „věcný rejstřík“).

²⁰³ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 26. dubna 2016, sp. zn. I. ÚS 3235/15-1 (N 80/81 SbNU 349); nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. IV. ÚS 433/02 (N 49/33 SbNU 11).

²⁰⁴ Rozsudek ESLP ze dne 9. června 1998, L.C.B. proti Spojenému Království, č. 23413/94, bod. 36.

²⁰⁵ BARTOŇ, Michal. Formy působení základních práv. *Acta Iuridica Olomoucensia*, 2015, roč. 10, č. 1, s. 7-26.

porušení těchto ustanovení²⁰⁶. Tyto povinnosti státu naopak představují procedurální závazky, jejichž konkrétním obsahem mohou být určité požadavky na soudní a administrativní aparát²⁰⁷.

Mezi procedurální závazky státu patří i tzv. právo na účinné vyšetřování. Jedná se rovněž o koncept vycházející z judikatury ESLP, který klade požadavek na odpovídající kvalitu vyšetřování případů, při nichž došlo k zásahu do některých základních práv, především práva na život. Poprvé bylo zmíněno v rozsudku McCann a další proti Spojenému království, a to právě ve vztahu k právu na život. Dle ESLP „*Povinnost chránit právo na život pod čl. 2, čtená ve spojení s obecnou povinností státu pod čl. 1 Úmluvy zajistit každému, kdo podléhá jeho jurisdikci, práva a svobody uvedené v této Úmluvě, vyžaduje, aby existovala nějaká forma účinného úředního vyšetřování*“²⁰⁸. Citovaný rozsudek se sice týkal toliko zásahů do práva na život ze strany orgánů veřejné moci, následující judikatura však požadavek účinného vyšetřování postupně rozšiřovala i na případy zásahů do jiných základních práv a na případy jednání soukromých osob²⁰⁹. Ústavní soud například výstižně konstatuje, že „...*dojde-li k úmrtí osoby a nelze vyloučit možnost cizího zavinění, byť i ve formě nedbalosti, musí orgány činné v trestním řízení provést účinné vyšetřování daného úmrtí*“²¹⁰.

V otázkách nutné obrany je stěžejní také závěr ESLP, že právo na život může v určitých situacích porušeno i při „pouhém“ ohrožení života, aniž by došlo k usmrcení konkrétní osoby²¹¹. Uvedené pravidlo opět platí jak v případě ohrožení života přímo ze strany státu, respektive orgánů veřejné moci, tak ze strany jednotlivců a judikaturou bylo dovozeno rovněž ve vztahu k účinnému vyšetřování²¹². Obránce tedy není zbaven možnosti dovolávat se závazků vyplývajících z práva na život, které by mu mohly vzniknout v souvislosti s útokem, vůči němuž se úspěšně bránil.

Aby byly požadavky účinného vyšetřování naplněny, musí se jednat o vyšetřování nezávislé a nestranné, důkladné a dostatečné, rychlé, podrobené veřejné kontrole a zahájené z vlastní iniciativy orgánů činných v trestním řízení²¹³. Dodržení uvedených kritérií ovšem není

²⁰⁶ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 28. října 1998, Osman proti Spojenému Království, č. 23452/94, bod 115. Obdobně rozsudek ESLP ze dne 14. března 2002, Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom, č. 46477/99, bod 54.

²⁰⁷ KRATOCHVÍL: *Evropská úmluva o lidských právech...*, s. 364 (čl. 2).

²⁰⁸ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 27. září 1995, McCann a další proti Spojenému království, č. 18984/91, bod 161.

²⁰⁹ Rozsudek ESLP ze dne 4. prosince 2003, M. C. proti Bulharsku, č. 39272/98.

²¹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13.

²¹¹ Rozsudek ESLP ze dne 20. prosince 2004, Makaratzis proti Řecku, č. 50385/99.

²¹² Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I.ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691).

²¹³ KRATOCHVÍL, Jan. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 230.

garancí určitého výsledku, například v podobě trestního stíhání či odsouzení pachatele. Orgány činné v trestním řízení jsou pouze povinny vyvinout náležitou péči²¹⁴.

Lze shrnout, že i za předchozí právní úpravy se obránce v případech nutné obrany mohl dovolávat porušení svého práva na život prostřednictvím účinného vyšetřování. Takový postup však přicházel v úvahu, pokud obránce měl za to, že orgány činné v trestním řízení nenaplnily požadavky účinného vyšetřování ve vztahu k jednání útočníka, jemuž se bránil. Právo na účinné vyšetřování se totiž pojí výhradně s postavením oběti či poškozeného, jehož právo na život bylo porušeno. Pokud by naopak ústavní stížnost obránce směřovala proti jeho neoprávněnému odsouzení či jiným procesním deficitům v trestním řízení vedeném proti jeho osobě, pak by již bylo na místě namítat porušení práva na spravedlivý proces, nikoliv práva na život.

Z pohledu úspěšnosti podané stížnosti nicméně pouhá otázka, zda stěžovatel argumentoval porušením práva na život či na spravedlivý proces, nehraje roli. Ústavní soud je totiž při svém rozhodování o ústavní stížnosti vázán pouze jejím petitem, nikoliv odůvodněním²¹⁵.

Dále se nabízí úvaha, zda zakotvení práva na obranu se zbraní přináší změny v právním postavení stěžovatele v otázkách nutné obrany. Právo na sebeobranu je garantováno pouze za podmínek stanovených zákonem. To znamená, že i při nutné obraně bude obránce muset dodržet podmínky uvedené v § 29 trestního zákoníku. Musí se tedy jednat o situaci, kdy obránce odvrací přímo hrozící nebo trvající protiprávní útok, přičemž jeho obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. Tato hlediska bude ÚS v rámci případných ústavních stížností muset posuzovat stejně, jako tomu bylo doposud. Na učinění závěru o zcela zjevně nepřiměřené obraně však samotný fakt, že byla použita zbraň neměl vliv ani za předchozí úpravy, a stejně tomu bude také za aktuální situace, kdy Listina garantuje právo na obranu se zbraní. Ústavní novela o sebeobraně tudíž nedává obránci prostor pro jakoukoliv úlevu z požadavků na nutnou obranu.

Nabízí se samozřejmě otázka, zda nově stěžovatel může v ústavní stížnosti argumentovat právem na sebeobranu. Domnívám se, že z pohledu stěžovatele, který namítá, že byl obecnými soudy neoprávněně odsouzen v důsledku nesprávného posouzení podmínek nutné obrany, bude situace podobná, jako za dosavadní úpravy. Pokud totiž obecné soudy skutečně pochybí při posouzení podmínek nutné obrany a dojde k neoprávněnému odsouzení obránce, bude takový postup soudů za každých okolností zakládat porušení některého z prvků

²¹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13.

²¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 29. listopadu 1994, sp. zn. I. ÚS 89/94 (N 58/2 SbNU 151). Nález Ústavního soudu ze dne 24. května 1994, sp. zn. Pl. ÚS 16/93 (N 25/1 SbNU 189).

práva na spravedlivý proces. Ačkoliv tedy nelze vyloučit opodstatněnost argumentace právem na sebeobranu, postavení stěžovatele se oproti stavu za předchozí právní úpravy opět nezvýhodňuje.

4.2 Nutná obrana a řízení o zrušení zákona či jeho ustanovení

Jiná situace by mohla nastat, pokud by prostřednictvím běžného zákona došlo ke zrušení ustanovení trestního zákoníku o nutné obraně. Vycházíme-li ze závěru, že smyslem a podstatou práva na sebeobranu je mimo jiné nepřipustnost vyřazení institutu nutné obrany z právního řádu²¹⁶, lze předpokládat možnost zrušení takové právní úpravy Ústavním soudem v rámci řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů, a to právě pro rozpor s čl. 6 odst. 4 větou druhou Listiny. Stejně tak by mohlo dojít k podání ústavní stížnosti spojené s návrhem na zrušení právního předpisu v situaci, kdy byl obránce neoprávněně odsouzen nikoliv důsledkem vadného procesního postupu obecných soudů, nýbrž na základě absence právní úpravy nutné obrany²¹⁷. V takovém případě by ústavní právo na sebeobranu již mohlo nalézt své opodstatnění.

Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že nezbytnost zákonné úpravy nutné obrany vyplývala i před zakotvením práva na obranu z práva na život a z něj odvozených pozitivních závazků. Lze se ztotožnit s vysvětlením, které předkládá Bartoň a Nechvátalová, tedy že pozitivní závazek státu zajistit právní a institucionální rámec ochrany života v sobě zahrnuje nutnost trestněprávního zakotvení nejen skutkových podstat trestných činů, ale také institutu okolností vylučujících protiprávnost, včetně nutné obrany²¹⁸.

4.3 Řízení před Ústavním soudem ve vztahu k právu nabývat a držet zbraň

Případy nutné obrany nezbytně nemusí vyčerpávat možnosti uplatnění práva na sebeobranu před Ústavním soudem. Lze si představit také budoucí schválení právního předpisu, který podstatně omezuje možnost nabývat a držet střelné zbraně. Stejně tak by se v budoucnu mohly vyskytnout restriktce nošení nožů nebo pepřových sprejů. Právě takový právní předpis by mohl být napaden návrhem na jeho zrušení Ústavním soudem pro rozpor s druhou větou čl. 6 odst. 4 Listiny, a to ať již v rámci přezkumu abstraktního, tak incidenčního. K incidenčními přezkumu by mohlo dojít například v případě stěžovatele, kterému na základě napadeného právního předpisu nebylo vydáno povolení k nabytí zbraně nebo byl uznán vinným ze spáchání trestného činu či přestupku neoprávněného držení střelné zbraně, nože či dalších zbraní.

²¹⁶ NECHVÁTALOVÁ, BARTOŇ. *Listina základních práv a svobod...*, čl. 6.

²¹⁷ Protiústavnost může být Ústavním soudem shledána i v absenci určité právní úpravy, nikoliv pouze v existenci protiústavní právní úpravy. Srov. např. BARTOŇ: *Základní práva...*, s. 91.

²¹⁸ NECHVÁTALOVÁ, BARTOŇ. *Listina základních práv a svobod...*, čl. 6.

Předchozí kapitola se zabývala problematikou unijní regulace zbraní. Referenčním hlediskem pro posouzení jejího souladu s českým ústavním pořádkem přitom byly podstatné náležitosti demokratického právního státu, respektive esenciální jádro práva na obranu. Při posuzování ústavnosti českých právních předpisů je již třeba vycházet z celého ústavního pořádku. Jinak řečeno, pro shledání rozporu případné zbraňové legislativy s ústavním pořádkem nebude nutný zásah do samotného smyslu a podstaty daného základního práva v podobě absolutního vyloučení možnosti obrany se zbraní. Postačovat by naopak měla skutečnost, že zbraňová regulace nebude naplňovat kritéria testu proporcionality.

Konkrétní výsledek samozřejmě nelze předjímat, neboť v době dokončení této práce nejsou další restrikce v oblasti zbraní v České republice ani diskutovány. Pokud by k nim ale v budoucnu zákonodárce přistoupil, patrně by se tak dělo pro naplnění legitimního cíle zachování či zvýšení bezpečnosti obyvatel nebo snížení míry kriminality. Bez znalosti konkrétního rozsahu případné legislativy však zdaleka nelze odhadovat, zda by se jednalo o prostředek vhodný a potřebný, natož pak přiměřený cíli zachování bezpečnosti.

Důležitou otázkou rovněž je, zda je ústavní právo na obranu jediným základním právem, které by potenciálně zbraňovou regulací mohlo být porušeno. Pokud by zákonodárce zapověděl možnost nabývat a držet některé zbraně, mohlo by tím za určitých okolností dojít k porušení práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny. V takovém případě by patrně stačila i nižší míra regulace, protože k tomu, aby zákaz určitých typů zbraní mohl zasáhnout do možnosti bránit život, by jistě muselo dojít ke zcela výrazným restrikcím. Do práva vlastnit je oproti tomu způsobilý zasáhnout v zásadě jakýkoliv právní předpis nově zakazující právo vlastnit určitou věc, tedy i zbraň. Muselo by se ovšem jednat o zásah do již existujícího majetku, tedy například zákon, který by zakazoval držení nožů určité délky a zároveň ukládal jejich vlastníkům povinnost, aby tyto předměty odevzdali příslušnému orgánu veřejné moci. K takovému opatření by bylo možné přistoupit pouze za splnění podmínek pro vyvlastnění dle čl. 11 odst. 4 Listiny. Stejně jako v předchozí situaci by ústavnost konkrétního zákona závisela na splnění podmínek testu proporcionality, jakož i obecných podmínek pro omezování základních práv dle čl. 4 Listiny. Pokud by se však zákonná omezení týkala pouze zbraní nabývaných do budoucna, byl by čl. 6 odst. 4 druhá věta Listiny pravděpodobně jediným ustanovením, které by takovým zákonem mohlo být porušeno.

4.4 Dílčí závěr

Důvodová zpráva k ústavní novele o sebeobraně spatřuje hlavní význam nově zakotveného práva na obranu života v možnosti dovolávat se tohoto práva před Ústavním soudem. Cílem této kapitoly bylo provést posouzení, zda zakotvením práva na obranu života se zbraní dochází k posílení právního postavení stěžovatelů ve věcech nutné obrany, ale i ve vztahu k právu držet zbraň. Zároveň se tato kapitola zabývala otázkou případných návrhů na zrušení právních předpisů pro rozpor s čl. 6 odst. 4 větou druhou Listiny.

Pokud jde o ústavní stížnost ve věcech nutné obrany, lze shrnout, že ústavně zakotvené právo na obranu stěžovatelům výhodnější právní postavení nepřináší. Pokud totiž ústavní stížnost obránce směřuje proti nesprávnému postupu obecných soudů při posouzení podmínek nutné obrany, zpravidla bývá založeno porušení některé z komponent práva na spravedlivý proces. Argumentace právem na obranu tudíž nemusí být neopodstatněná, patrně ale bude nadbytečná.

Právo na obranu života se zbraní by naopak mohlo nalézt své uplatnění v rámci řízení o kontrole norem, a to konkrétně v situaci, kdy by byla napadena protiústavní absence právní úpravy nutné obrany, potažmo existence právní úpravy, která by institut nutné obrany zrušila. Na druhou stranu již před přijetím ústavní novely o sebeobraně nutnost existence institutu nutné obrany vyplývala z práva na život a s ním spojených pozitivních závazků. I v rámci tohoto řízení tak argumentace druhou větou čl. 6 odst. 4 Listiny bude opodstatněná, nikoliv však nezbytná.

Jediným řízením, kde by mohla mít výlučný smysl argumentace právem na obranu života bude řízení o abstraktní či incidenční kontrole ve vztahu k právu nabývat a držet zbraň. To však pouze za předpokladu podstatně restriktivní regulace zbraní, která by nepřiměřeně zasahovala do možnosti osob bránit život svůj či život jiné osoby za použití zbraně. Právní úprava odpovídající takovým charakteristikám by nicméně s vysokou pravděpodobností současně zakládala porušení práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny.

5 Ústavní novela a bezpečnost ČR

5.1 Novela ústavního zákona o bezpečnosti ČR (2017)

Ústavní novela o sebeobraně není prvním pokusem o úpravu problematiky zbraní v českém ústavním pořádku. Podobné tendence se objevily již v únoru 2017, kdy byl projednáván návrh skupiny poslanců na změnu ústavního zákona o bezpečnosti ČR. ÚZB měl být doplněn o nové ustanovení čl. 3 odst. 3, ve znění: „*Občané České republiky mají právo nabývat, držet a nosit zbraně a střelivo k naplňování úkolů uvedených v odstavci 2. Toto právo může být zákonem omezeno a zákonem mohou být stanoveny další podmínky jeho výkonu, je-li to nezbytné pro ochranu práv a svobod druhých, veřejného pořádku a bezpečnosti, životů a zdraví nebo pro předcházení trestným činům.*“²¹⁹. Dle odkazovaného čl. odst. 2 ÚZB: „*Státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické a fyzické osoby jsou povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky. Rozsah povinností a další podrobnosti stanoví zákon*“. ÚZB tedy měl občanům ČR garantovat právo na nabývání, držení a nošení zbraní a střeliva za účelem zajišťování státní bezpečnosti. Návrh zákona byl Poslaneckou sněmovnou schválen ve třetím čtení a postoupen Senátu. Jeho projednávání však bylo ukončeno s koncem volebního období²²⁰.

Tehdejší iniciativa k zakotvení práva držet zbraň vznikla spíše vlivem politických okolností²²¹, taktéž v reakci na omezující legislativu EU. Mnozí držitelé zbraní pak v návrhu spatřovali prostor pro zachování stávající tehdejší úpravy zákona o zbraních, aniž by muselo docházet k implementaci revidující směrnice²²². Vzhledem k přednosti evropského práva však lze pochybovat o způsobilosti případného schválení novely ÚZB k těmto cílům.

Důvodová zpráva²²³ uvádí, že účelem přijetí novely ÚZB je vytvoření spolupráce s občany při zajišťování bezpečnosti, a to na dobrovolné bázi, legálními držiteli zbraní. Návrh měl reagovat na aktuální bezpečnostní hrozby v podobě teroristických útoků či hybridních hrozeb, přičemž smyslem jeho využití by měla být právě možnost ozbrojených občanů při

²¹⁹ Návrh poslanců Romana Váni a dalších na vydání ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb. Sněmovní tisk č. 1021/0.

²²⁰ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Sněmovní tisk 1021. Novela ústav. z. o bezpečnosti České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/historie.sqw?o=7&T=1021>.

²²¹ RED. Návrh novely ústavního zákona o bezpečnosti České republiky posuzuje Senát. *Právní rozhledy* [online databáze]. 2017, č. 22 [cit. 18. března 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://databaze.beck-online.cz).

²²² Vyplyývá tak z mnoha diskuzí v okruhu civilních držitelů zbraní. Například: STRAKA, Bohumil. Ústavní právo na zbraň proplulo sněmovnou do druhého čtení. *Myslivost* [online], 2017, č. 5 [cit. 2. března 2023]. Dostupné z: <https://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2017/Kveten-2017/Ustavni-pravo-na-zbran-proplulo-snemovnou-do-druhe>. Lígálibe.cz. *Nová petice* [online]. Lígálibe.cz, 18. ledna 2018 [cit. 2. března 2023]. Dostupné z: <https://ligalibe.cz/ke-stazeni/nova-petice/>.

²²³ Důvodová zpráva k návrhu ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.

teroristických útocích zasahovat. Další konkrétní způsoby participace držitelů zbraní na zajišťování bezpečnosti státu důvodová zpráva neuvádí, připouští pouze možnost budoucí úpravy určité formy institucionalizace k realizaci daných cílů. Dalším důležitým účelem novely ÚZB mělo být zamezení negativních důsledků implementace revidující směrnice. Je však diskutabilní, jakým způsobem by návrh mohl implementaci ovlivnit, neboť si navrhovatelé nebrali za ambici měnit podmínky nabývání a držení zbraní v civilní sféře.

V zahraničí není výjimkou ústavní zakotvení různých forem povinnosti k obraně státu či zajišťování bezpečnosti. Výše uvedenému návrhu je potom blízké například znění čl. 21 Ústavy Argentiny, které klade občanům povinnost držení zbraní za účelem obrany země a její Ústavy²²⁴. Formulace práva na držení zbraně za účelem zajištění bezpečnosti by však byla zcela výjimečná. ÚZB je navíc předpisem regulujícím především postup státních orgánů při vyhlášení nouzového stavu, stavu ohrožení státu či válečného stavu. Zajišťování bezpečnosti ČR pak ukládá ozbrojeným silám, ozbrojeným bezpečnostním sborům, záchranným sborům a havarijním službám, mimo jiné za přispění fyzických s právnických osob²²⁵. ÚZB však neobsahuje katalog ústavně zaručených práv, jako Listina, a proto byl návrh vnímán jako nesystémový²²⁶.

Dle mého přesvědčení by novela ÚZB neměla výrazné dopady v oblasti nutné obrany či držení zbraní. I v případě zásahu ozbrojených občanů proti teroristickému útoku totiž budou aplikovatelná pravidla nutné obrany, neboť teroristický útok, i kdyby jen ve formě hrozby se zbraní jistě lze považovat za protiprávní útok ve smyslu § 29 trestního zákoníku, proti kterému je přípustná obrana. Podmínky pro nabývání a držení zbraní by nové ustanovení ÚZB rovněž nebylo způsobilé jakkoliv změnit. Zmiňovaná institucionalizace navrhovaného ustanovení formou prováděcího zákona pak nebyla navrhovateli jakkoliv rozvedena, proto lze jen stěží odhadovat, co by do českého právního řádu přinesla.

5.2 Novela ÚZB a závazky ČR vůči Evropské unii

Ve 3. kapitole bylo rozsáhle pojednáno o vztahu českého ústavního pořádku a práva Evropské unie, a to se zaměřením na ústavní novelu o sebeobraně. Byl přitom učiněn závěr, že nově přijaté ustanovení Listiny v zásadě není způsobilé vyjmout ČR z povinnosti podřídit se

²²⁴ Constituteproject.org. *Argentina's Constitution of 1853, Reinstated in 1983, with Amendments through 1994* [online]. Constituteproject.org., 27. dubna 2022 [cit. 29. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Argentina_1994.pdf?lang=en.

²²⁵ Čl. 3 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²²⁶ MAN, Vlastislav. Ústavní právo občanů České republiky nabývat, držet a nosit zbraně a střelivo - ano či ne? *Právo a bezpečnost* [online], 2018, č. 3 [cit. 2. března 2023] s. 84-92. Dostupné z <https://www.pravoabezpecnost.cz/archiv/>.

unijní regulaci civilního držení zbraní, až na výjimky, kdy by tato regulace zasahovala do podstatných náležitostí demokratického právního státu. Taková situace je ale nepravděpodobná.

Pokud by ovšem byla schválena novela ÚZB, mohla by teoreticky právě ona mít zamýšlený účinek v podobě alespoň částečného vynětí ČR z povinností uložených revidující směrnici. Čl. 6 odst. 2 revidující směrnice obsahuje výjimku, kdy držení směrnicí zakázaných zbraní (řadících se do kategorie A) lze konkrétním osobám povolit v zájmu ochrany bezpečnosti kritické infrastruktury, obchodní dopravy, konvojů vysoké hodnoty a citlivých prostor, pro vzdělávací, kulturní, výzkumné a historické účely, ale i pro účely národní obrany.

Český zákon o zbraních aktuálně většinu z těchto výjimek využívá a uděluje povolení k držení zakázaných zbraní například za účelem provádění sběratelské, muzejní, filmové či divadelní činnosti, pro výuku střelby nebo pro střežení cenných zásilek či mimořádně důležitých objektů²²⁷.

V minulosti projednávaná novela ÚZB by však teoreticky mohla rozšířit důvody udělení výjimky právě i na účely národní obrany. Tuto výjimku aktuálně využívá pouze Finsko, kde je držení zbraní spjato s kontinuální tradicí povinné vojenské služby a s činností záložníků. Právě národní obrana je dle finských zákonů nově důvodem pro udělení povolení k nabytí zbraně kategorie A. Podmínky pro udělení povolení ve Finsku může splňovat každý, kdo by mohl být povolán k obraně země, což vzhledem k povinné vojenské službě²²⁸ může zahrnovat poměrně vysoký podíl obyvatelstva²²⁹.

Lze uvažovat o tom, že v případě zakotvení ústavního práva občanů nabývat a držet zbraně za účelem zajišťování bezpečnosti by k podobné praxi mohlo docházet i v ČR. Alespoň z pohledu čl. 6 odst. 2 revidující směrnice se to jeví být způsobilejším prostředkem, nežli zakotvení základního práva na obranu se zbraní, neboť žádné výjimky související s obranou života osob toto ustanovení směrnice neobsahuje.

Na druhou stranu lze polemizovat o tom, do jaké míry by výjimka pro účely národní obrany v České republice byla ospravedlnitelná, vzhledem k tomu, že zde není přítomna dlouholetá tradice držení vojenských palných zbraní či zapojení občanů do obrany státu srovnatelná s Finskem. Skutečnost, že k návrhu novely ÚZB došlo až v návaznosti na přijetí

²²⁷ § 9 odst. 2 zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů.

²²⁸ Ve Finsku je dle § 2 branného zákona povinná vojenská služba pro muže od 18 do 60 let. Srov. Ministry of Defence. *Unofficial translation: Conscription Act (1438/2007)* [online]. Finlex.fi, 1. září 2008. Dostupné z: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2007/en20071438.pdf>.

²²⁹ GAWRON, Tomáš. *Finsko: Implementace přinese nový formální důvod držení zbraní – pro účely národní obrany* [online]. Zbrojnice.com, 21. března 2019 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: <https://zbrojnice.com/2019/03/21/finsko-implementace-prinese-novy-formalni-duvod-drzeni-zbrani-pro-ucely-narodni-obrany/>.

revidující směrnice, se v daném kontextu naopak jeví být spíše účelovým prostředkem bojkotu unijní legislativy. Podobné úvahy však s ohledem na nepřijetí novely ÚZB aktuálně postrádají praktický význam.

5.3 Bezpečnostní kontext držení zbraní

Revidující směrnice, která odstartovala snahy o zakotvení úpravy zbraní v ústavním pořádku, byla do značné míry motivována sérií teroristických útoků, které jejímu přijetí předcházely²³⁰. Přestože ČR není častým cílem teroristických útoků, podobné incidenty, zejména dochází-li k nim v evropském prostoru, nepochybně mohou přispívat k rostoucím obavám o bezpečnost i mezi obyvateli ČR.

Důležitým argumentem nejen v souvislosti s novelou ÚZB, ale také s ústavní novelou o sebeobraně je vliv počtu držitelů zbraní či zbraňové regulace na otázku bezpečnosti. Zajímavé je, že zaznívá jak ze strany podporovatelů, tak odpůrců obou diskutovaných návrhů. První skupina zastává názor, že legální držitelé zbraní prostřednictvím práva držet zbraň přispívají ke zvyšování bezpečnosti jak vlastní, tak svého okolí²³¹. Druhá skupina se naopak domnívá, že zakotvení práva držet zbraň či bránit se se zbraní může vést k nekontrolovanému ozbrojování a vyšší míře kriminality²³². Z uvedeného důvodu je vhodné se u otázky bezpečnosti ČR pozastavit.

Česká republika se řadí mezi nejbezpečnější země světa. Dlouhodobě zaznamenává nejpříznivější výsledky ve zprávách Globálního mírového indexu (GPI), který je celosvětovým ukazatelem mírumilovnosti států a který hodnotí především úroveň bezpečnosti, rozsah probíhajících domácích a mezinárodních konfliktů a stupeň militarizace. V roce 2022 byla například ČR vyhodnocena 8. nejmírumilovnější zemí světa²³³. V době projednávání novely ÚZB byla dokonce na 6. místě. V rámci Světového indexu bezpečnosti a policie (WISPI) z roku 2016, který hodnotil schopnost policie a dalších bezpečnostních složek udržovat vnitřní bezpečnost v dané zemi na základě ukazatelů, jako je důvěra veřejnosti v policii, míra kriminality a politická stabilita, byla ČR na 24. místě²³⁴. Konečně, dle Globálního indexu

²³⁰ Recitál 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853, ze dne 17. května 2017, kterou se mění směrnice Rady 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní.

²³¹ Důvodová zpráva k návrhu ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.

²³² ČT24: 90' ČT24. *Držení zbraně jako ústavní právo?* [online]. Česká televize, 17. září 2019 [cit. 25. února 2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2926922-skupina-senatoru-chce-do-ustavy-zakotvit-pravo-branit-se-zbrani-vychazi-z-petice-se>.

²³³ Institute for Economics & Peace. *Global Peace Index 2022: Measuring Peace in a Complex World* [online]. Sydney, 2022. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/resources>.

²³⁴ International Police Science Association. *World Internal Security and Police Index* [online]. Land O'Lakes, 2016. Dostupné z: <http://www.ipsa-police.org/Images/uploaded/Pdf%20file/WISPI%20Report.pdf>.

terorismu (GTI) za rok 2022 dosáhla ČR třetí nejnižší hodnoty, pokud jde o míru dopadů terorismu²³⁵. Naopak státy, jejichž ústavní pořádek obsahuje právo držet zbraň (USA, Mexiko, Guatemala) či právo na sebeobranu (Paraguay, Haiti) ve všech výše uvedených studiích dosahují v porovnání s ČR podstatně horších výsledků, pouze s částečnou výjimkou Haiti a Guatemaly, kde byla zjištěna nulová míra dopadů terorismu.

Bezpečnost ČR je v celosvětovém měřítku na velmi dobré úrovni, a v zásadě tak nelze hovořit o naléhavé společenské potřebě určitých legislativních změn v dané oblasti. Na druhou stranu zvýšení úrovně vnitřní bezpečnosti obecně může být opodstatněným legitimním cílem pro přijetí případné nové právní úpravy. Jak v případě ústavní novely o sebeobraně, tak v případě návrhu novely ÚZB ale nebylo přesvědčivě zdůvodněno, jakým způsobem by daná právní úprava měla k cílům zvýšení bezpečnosti přispět. Nadto ani komparace se zahraniční úpravou neukazuje, že by ústavní zakotvení práva držet zbraň či práva na sebeobranu samo o sobě vedlo k vyšší míře bezpečnosti.

Na druhou stranu nelze mít automaticky za to, že by případná novela ÚZB či ústavní novela o sebeobraně úroveň vnitřní bezpečnosti snižovala a vedla k nekontrolovatelnému ozbrojování či vysoké míře násilné kriminality srovnatelné například se Spojenými státy americkými²³⁶. V prvé řadě bezpečnostní situaci a míru kriminality může ovlivňovat celá řada historických, sociálních a politických faktorů, nikoliv jen samotná skutečnost ústavního zakotvení určitého práva. Aktuální znění druhé věty čl. 6 odst. 4 Listiny nadto nelze srovnávat s Druhým dodatkem či dalšími ústavami obsahujícími právo držet zbraň, protože nikterak negarantuje právo zbraň vlastnit. Právo na obranu se zbraní nepřináší ani jakékoliv legislativní úlevy, pokud jde o dostupnost střelných zbraní a zároveň ani nemodifikuje dosavadní podmínky nutné obrany.

Od schválení ústavní novely o sebeobraně v ČR sice vzrostl počet legálně držených zbraní i držitelů zbrojních průkazů, to však přijetí práva na obranu nelze přičítat. Jednak dle

²³⁵ Institute for Economics & Peace. *Global Terrorism Index 2022: Measuring the Impact of Terrorism* [online]. Sydney, 2022. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/resources>.

²³⁶ Spojené státy se vyznačují nejvyšším počtem civilně držených zbraní. K roku 2017 například jejich počet dle výzkumu Small Arms Survey činil 120,5 zbraní na 100 obyvatel. Srov. KARP, Aaron. *Estimating Global Civilian-Held Firearms Numbers* [online]. Geneva, 2018. Dostupné z: <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf>. Rovněž jsou zde zaznamenány vysoké počty násilné kriminality se zbraní. Podle statistik Federálního úřadu pro vyšetřování například v roce 2019 bylo ve Spojených státech spácháno 13 927 vražd, z čehož u 10 258 byla použita střelná zbraň. Srov. Criminal Justice Information Services Division. *Murder Victims by Weapon, 2015–2019* [online]. Ucr.fbi.gov, 2019 [cit. 22. února 2023]. Dostupné z: <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2019/crime-in-the-u.s.-2019/topic-pages/tables/expanded-homicide-data-table-8.xls>.

policejních statistik mají dané počty dlouhodobě vzestupnou tendenci²³⁷, jednak vyšší zájem o zbraně v roce 2022 mohly způsobit zvýšené obavy občanů o bezpečnost v souvislosti s válkou na Ukrajině²³⁸.

5.4 Dílčí závěr

Tato kapitola v úvodu popisuje neúspěšný návrh novely ÚZB z roku 2017, který byl rovněž jednou s reakcí na evropskou zbraňovou legislativu a který měl zakotvit právo občanů nabývat, držet a nosit zbraně a střelivo za účelem zajišťování státní bezpečnosti.

Následně je v kapitole posuzována otázka, zda by novela ÚZB v případě jejího přijetí byla způsobilým prostředkem, jak omezit vliv evropské zbraňové legislativy v ČR. S ohledem na výjimku zakotvenou v čl. 6 odst. 2 revidující směrnice spočívající v národní obraně se lze domnívat, že by v porovnání s ústavní novelou o obraně života mohlo jít o způsobilejší prostředek k dosažení tohoto cíle. Vzhledem k absenci fungujících mechanismů zapojování civilních držitelů zbraní do zajišťování bezpečnosti však lze mít pochybnosti o tom, do jaké míry by uplatnění této výjimky v České republice bylo uskutečnitelné.

Nakonec byla posouzena otázka, zda by novela ÚZB nebo i ústavní novela o sebeobraně mohly mít vliv, ať už pozitivní či negativní, na bezpečnostní situaci a míru kriminality v České republice. Ze všech výše předložených argumentů lze shrnout, že neexistují podložené argumenty, dle kterých by některé z uvedených práv bylo samo o sobě způsobilé vytvářet prostor pro zvýšenou míru ozbrojování a s tím spojenou kriminalitu, ale naopak ani pro zvýšenou míru bezpečnosti.

²³⁷ Policie ČR. *Celkové počty registrovaných zbraní v ČR – vývoj 2016 – 2022* [online]. Policie.cz [cit. 22. února 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/crz-statistika.aspx>.

²³⁸ MÁLEK, Albert. *Mezi Čechy vzrostl zájem o střelné zbraně, jejich počet překročil milion* [online]. Seznamzpravy.cz, 9. prosince 2022 [cit. 23. února 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-mezi-cechy-vzrostl-zajem-o-strelne-zbrane-jejich-pocet-prekrocil-milion-221006>.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo určení podstaty a smyslu ústavního práva na obranu života se zbraní a také navrzení možných praktických právních dopadů spojených s jeho zakotvením v Listině základních práv a svobod. S tímto hlavním cílem souvisí i několik dílčích výzkumných otázek, které byly definovány v úvodu a které jsou podrobněji rozebrány v jednotlivých kapitolách.

V prvé řadě byla stanovena otázka, zda bylo i před přijetím ústavní novely o sebeobraně možné dovozovat existenci práva bránit vlastní život či život jiného se zbraní z jiných ustanovení ústavního pořádku. Na základě analýzy právních předpisů a judikatury byl v první kapitole učiněn závěr, že uvedené právo bylo v ústavním pořádku již implicitně obsaženo. Vyplývalo přitom z principu legální licence dle čl. 2 odst. 3 Listiny ve spojení s ústavně zakotvenou možností omezení práva na život, které připouští jak Listina, tak Úmluva.

V rámci druhé kapitoly byl vymezen vzájemný vztah mezi právem na obranu života a právem nabývat, držet a nosit zbraň. Ačkoliv možnost nabýt a držet zbraň do jisté míry může být předpokladem k užití zbraně při obraně života, nelze tato práva zaměňovat anebo činit závěry o tom, že jedno vyplývá z druhého. Bránit se v mezích nutné obrany lze i s nelegálně drženou zbraní. Naopak ani použití legálně držené zbraně automaticky nezaručuje, že konkrétní případ obrany života bude naplňovat zákonné předpoklady nutné obrany.

Právo nabýt, držet či nosit zbraň má svůj majetkový aspekt, neboť i zbraň je věcí v právním smyslu a může být předmětem vlastnictví. Právo vlastnit majetek nicméně nezahrnuje možnost bez omezení nabývat zbraně, natož pak zbraně střelné. V případě střelných zbraní je naopak nezbytné, aby v zájmu bezpečnosti existovala preventivní zákonná pravidla omezující možnosti jejich nabývání. Odejmutí již existujícího vlastnického práva k legálně držené zbraní ovšem představuje zásah do vlastnického práva, jehož legitimitu je nezbytné zkoumat optikou naplnění podmínek vyvlastnění dle čl. 11 odst. 4 Listiny, kritérií principu proporcionality a obecných pravidel pro omezování základních práv dle čl. 4 Listiny.

Klíčovým tématem, které je rozebráno ve třetí kapitole diplomové práce, je vztah českého ústavního pořádku a práva Evropské unie. Tento vztah je definován primárně principem aplikační přednosti práva EU. Výjimkou z principu přednosti jsou podstatné náležitosti demokratického právního státu dle čl. 9 odst. 2 Ústavy, mezi které lze mimo jiné zařadit esenciální obsah práva na život a práva na jeho obranu. V rámci třetí kapitoly byl rovněž navržen esenciální obsah těchto základních práv, kterým je jednak pravidlo nepřipustnosti absence institutu nutné obrany v právním řádu a s tím spojená nepřipustnost vyloučit držení

zbraní v míře, jež by způsobovala faktické popření možnosti bránit život s jakoukoliv zbraní. Přijetí právní úpravy unijním zákonodárcem, která by tato pravidla porušovala, nelze do budoucna vyloučit. Jedná se však o možnost nepravděpodobnou.

Čtvrtá kapitola diplomové práce je rovněž velmi důležitá. Jejím tématem je uplatňování práva na obranu života se zbraní a rovněž práva držet zbraň před Ústavním soudem. V úvodu této kapitoly bylo stanoveno několik hypotéz ohledně předpokládaného praktického využití práva na obranu se zbraní před Ústavním soudem. Na základě analýzy relevantních právních předpisů, judikatury a odborné literatury byl učiněn závěr, že právo na obranu může mít jisté opodstatnění v řízení o ústavní stížnosti či v rámci abstraktní kontroly norem, a to jak ve věcech nutné obrany, tak ve vztahu k právu nabývat, držet a nosit zbraň. Ve většině případů bylo dovozeno, že bude možné tímto právem před Ústavním soudem úspěšně argumentovat, téměř vždy se však vedle práva na obranu nabízela rovněž argumentace právem na život, právem na spravedlivý proces či právem vlastnit majetek. Zakotvení ústavního práva na obranu života tudíž v podstatné míře nemění postavení osob v řízení před ústavním soudem.

Jediným řízením, kde by právo na obranu života mohlo figurovat jakožto jediná možná argumentace, bude řízení o abstraktní či incidenční kontrole ve vztahu k právu nabývat a držet zbraň. To však pouze v případě velmi restriktivní regulace zbraní, která by neproporcionálně omezovala možnost osob bránit život svůj či život jiného za použití zbraně. Regulace držení zbraní ovšem může zakládat také porušení práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny, pokud by znamenala zásah do již existujícího majetkového práva k legálně nabyté zbraní.

Pátá kapitola se věnovala především dříve projednávané novele ÚZB. Stěžejním tématem posuzovaným v rámci této kapitoly byla způsobilost novely ÚZB zlepšit pozici České republiky při vymezování se vůči evropské zbraňové legislativě. Čl. 6 odst. 2 revidující směrnice umožňuje členským státům uplatnění výjimky ze zákazu některých zbraní, a to pro účely zajišťování národní obrany. Z uvedeného pohledu by se novela ÚZB mohla jevit jako způsobilejší prostředek pro omezení negativních dopadů zbraňové směrnice, neboť měla zakotvit právo občanů nabývat, držet a nosit zbraň za účelem zajišťování státní bezpečnosti. Vzhledem k absenci fungujících mechanismů zapojování civilních držitelů zbraní do zajišťování bezpečnosti ČR však lze mít pochybnosti o tom, do jaké míry by uplatnění této výjimky v České republice bylo reálné.

Lze tedy shrnout, že nově zakotvené ústavní právo na obranu se zbraní může do budoucna mít částečné opodstatnění jak ve vztahu k evropské legislativě, tak při aplikaci práva Ústavním soudem. Praktický význam tohoto práva však dle mého přesvědčení bude omezen na okrajové množství případů, neboť v převážném rozsahu bude možné shodných výsledků jako

uplatněním ústavního práva na sebeobranu dosáhnout také prostřednictvím jiných institutů, respektive na základě jiných ustanovení ústavního pořádku.

Je nicméně třeba zdůraznit, že stanovením hypotetických možností uplatnění daného práva do budoucna jistě nelze postihnout veškeré případy, které by věta druhá čl. 6 odst. 4 Listiny mohla pokrývat. V praxi Ústavního soudu či v odborné literatuře se tak v budoucnu jistě může vyskytnout další prostor, jak na toto právo nahlížet a jak vykládat jeho jednotlivé aspekty.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy, mezinárodní smlouvy

1. Charta Spojených národů ze dne 26. června 1945, vyhlášena pod č. 30/1947 Sb., ve znění předpisů č. 127/1965 Sb. a č. 36/1999 Sb.
2. Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii, CS 26. 10. 2012. Úřední věstník Evropské unie C 326/13 ze dne 26. 10. 2012.
3. Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, CS 26. 10. 2012. Úřední věstník Evropské unie C 326/47 ze dne 26. 10. 2012.
4. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 23. března 1976, zveřejněn ve Sbírce zákonů pod č. 120/176 Sb.
5. Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších předpisů.
6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853 ze dne 17. května 2017, kterou se mění směrnice Rady 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní.
7. Směrnice Rady 91/477/EHS ze dne 18. června 1991 o kontrole nabývání a držení zbraní.
8. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
9. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
10. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
11. Všeobecná deklarace lidských práv [online]. OSN.cz [cit. 24. března 2023]. Dostupné z: https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/mezinar.pakt-obc.a.polit_prava.pdf.
12. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
13. Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
14. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
15. Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
17. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Důvodové zprávy

1. Důvodová zpráva k návrhu ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 295/2021 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
3. Důvodová zpráva k zákonu č. 13/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní a střeliva, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Ústavní soud

1. Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. IV. ÚS 433/02 (N 49/33 SbNU 11).
2. Nález Ústavního soudu ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09 (N 199/54 SbNU 445), Kauza Melčák.
3. Nález Ústavního soudu ze dne 11. června 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309).
4. Nález Ústavního soudu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57)
5. Nález Ústavního soudu ze dne 13. dubna 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04 (N 54/33 SbNU 55).
6. Nález Ústavního soudu ze dne 13. září 2007, sp. zn. I. ÚS 643/06 (N 142/46 SbNU 373), bod 43.
7. Nález Ústavního soudu ze dne 16. června 2005, sp. zn. I. ÚS 353/04 (N 124/37 SbNU 563).
8. Nález Ústavního soudu ze dne 16. ledna 2007, sp. zn. Pl. ÚS 55/05 (N 9/44 SbNU 103).
9. Nález Ústavního soudu ze dne 17. února 1999, sp. zn. Pl. ÚS 16/98 (N 25/13 SbNU 177).
10. Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691).
11. Nález Ústavního soudu ze dne 3. května 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04 (N 93/41 SbNU 195).
12. Nález Ústavního soudu ze dne 24. května 1994, sp. zn. Pl. ÚS 16/93 (N 25/1 SbNU 189).

13. Nález Ústavního soudu ze dne 26. dubna 2016, sp. zn. I. ÚS 3235/15-1 (N 80/81 SbNU 349)
14. Nález Ústavního soudu ze dne 26.11.2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 (N 201/51 SbNU 445).
15. Nález Ústavního soudu ze dne 29. listopadu 1994, sp. zn. I. ÚS 89/94 (N 58/2 SbNU 151).
16. Nález Ústavního soudu ze dne 29. února 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07 (N 45/48 SbNU 527).
17. Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 29/09 (N 233/55 SbNU 197), bod 110-113.
18. Nález Ústavního soudu ze dne 6. března 2020, sp. zn. II.ÚS 2929/18 (N 42/99 SbNU 49).
19. Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 (N 50/40 SbNU 443, č. 154/2006 Sb.), Cukerné kvóty III.
20. Nález Ústavního soudu ze dne 9. října 1996, sp. zn. Pl. ÚS 15/69
21. Nález Ústavního soudu ze dne 9. srpna 2016, sp. zn. III.ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385).
22. Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. července 2008, sp. zn. IV. ÚS 266/08.
23. Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. února 2007, sp. zn. IV. ÚS 606/06.
24. Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13.
25. Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. března 2014, sp. zn. I.ÚS 3917/11.

ESLP

1. Rozsudek ESLP ze dne 14. března 2002, Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom, č. 46477/99.
2. Rozsudek ESLP ze dne 14. února 2008, Glaser proti České republice, č. 55179/00, bod 51.
3. Rozsudek ESLP ze dne 20. prosince 2004, Makaratzis proti Řecku, č. 50385/99.
4. Rozsudek ESLP ze dne 23. února 1995, Gasus Dossier- und Förder-technik GmbH proti Nizozemsku, č. 15375/89, bod 53.
5. Rozsudek ESLP ze dne 28. září 2004, Kopecký proti Slovensku, č. 44912/98, bod 52.
6. Rozsudek ESLP ze dne 4. prosince 2003, M. C. proti Bulharsku, č. 39272/98.
7. Rozsudek ESLP ze dne 9. června 1998, L.C.B. proti Spojenému Království, č. 23413/94, bod. 36.

8. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 11. ledna 2007, Anheuser-Busch Inc. Proti Portugalsku, č. 73049/01, bod 63.
9. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 27. září 1995, McCann a další proti Spojenému království, č. 18984/91.
10. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 28. října 1998, Osman proti Spojenému Království, č. 23452/94.

SDEU

1. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 3. prosince 2019, Česká republika v. Evropský parlament a Rada Evropské unie, C-482/17 (v el.sb.rozh.).
2. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 8. června 2010, C-58/08 (v el.sb.rozh.), bod 51.
3. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. května 1974, Nold, Kohlen-und Baustoffgroßhandlung v. Komise, C-4/73 J (el.sb.rozh.).
4. Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. července 1964, Costa, 6/64 (el.sb.rozh.).
5. Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. prosince 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70 (el.sb.rozh.).
6. Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. října 1975, Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur, C-36/75 (el.sb.rozh.).
7. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963, NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingen, 26-62 (el.sb.rozh.).
8. Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1978, Amministrazione delle Finanze dello Stato proti Simmenthal SpA, 106/77 (el.sb.rozh.).

Německý Spolkový ústavní soud

1. Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 12. října 1993, BVerfGE 89, 155.
2. Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 22. října 1986, Solange II, BVerfGE 73, 339.
3. Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 29. května 1974, Solange I, BVerfGE 37, 271.
4. Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 30. června 2009, BVerfGE 123, 267.

Nejvyšší soudy

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. března 1975, sp. zn. 1 To 18/75 (R 25/1976 tr.).
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. června 1970, sp. zn. 3 Tz 13/70 (R 49/1970 tr.).
3. Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky, ze dne 11. prosince 1980, sp. zn. 3 To 72/80 (R 20/1982 tr.).
4. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. září 2006, sp. zn. 3 Tdo 840/2006-I (R 48/2007 tr.).
5. Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65 (R II/1965 tr.).
6. Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 28. dubna 1990, sp. zn. 11 To 27/90 (R 36/1991 tr.).
7. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2016, sp. zn. 7 Tdo 794/2016.
8. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. března 2004, sp. zn. 5 Tdo 253/2004 (T 684).
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2013, sp. zn. 3 Tdo 1197/2013.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2021, sp. zn. 8 Tdo 162/2021.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2007, sp. zn. 7 Tdo 628/2007 (T 1010).
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2012, sp. zn. 3 Tdo 1312/2012 (R 39/2013 tr.).

Komentářová literatura

1. DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 3264 s.
2. HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. [cit. 15. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
3. KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s.
4. PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (1. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022 [cit. 15. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
5. RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1224 s.
6. SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 1264 s.

7. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s.
8. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 3632 s.
9. ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. [online databáze]. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. [cit. 2. března 2023]. Dostupné z: databáze <https://www.beck-online.cz/>.
10. TERYNGEL, Jiří, KREML, Antonín. *Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 548 s.
11. WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 932 s.

Monografie, příspěvky ve sborníku a jiné odborné publikace

1. BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 608 s.
2. BARTOŠEK, Jan., BAČKOVSKÁ, Milena. *Zbraně a střelivo*. 1. vydání. [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. [cit. 15. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
3. BOBEK, Michal a kol. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 600 s.
4. HAMULÁK, Ondřej. *Právo Evropské unie v judikatuře Ústavního soudu České republiky: reflexe členství a otázek evropského práva v ústavní judikatuře*. Praha: Leges, 2010, 256 s.
5. HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 10. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
6. HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 599 s.
7. HRAZDÍRA, Ivo a kol. *Použití zbraně a zákon*. 1. vydání. Voznice: Eurounion, 2000, 412 s.
8. JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 172 s.
9. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s.
10. KOSAŘ, David a kol. *Ústavní právo: casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 636 s.
11. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 968 s.

12. KROUPOVÁ, Libuše. FILIPEC, Josef (eds.). *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 4. vydání. Praha: Academia, 2005. 547 s.
13. KUBŮ, Lubomír a kol. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007. Vysokoškolské právnické učebnice, 336 s.
14. MADEJ, Martin. *Meze základních práv v České republice*. Praha: Leges, 2018. 240 s.
15. ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Princip přednosti evropského práva v teorii a soudní praxi*. Praha: Leges, 2012, 191 s.
16. PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda (II. díl)*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015, 1152 s.
17. STEHLÍK, Václav a kol. *Právo Evropské unie: Ústavní základy a vnitřní trh*. Praha: Leges, 2017, 356 s.
18. ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. Praha: Leges, 2018, 296 s.
19. TOMÁŠEK, Michal a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017, 496 s.
20. TOMOSZEK, Maxim. *Podstatné náležitosti demokratického právního státu*. Praha: Leges, 2015, 192 s.
21. WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavní soudnictví: vznik, význam a některé organizační a procesní aspekty v komparativním pohledu*. Praha, Linde. 1996, 93 s.
22. ZBÍRAL, Robert. Přenos pravomocí členských států na Evropskou unii: cesta bez zpátečního lístku? Praha: Leges, 2013, 224 s.

Odborné články

1. BARTOŇ, Michal. Formy působení základních práv. *Acta Iuridica Olomoucensia*, 2015, roč. 10, č. 1, s. 7-26.
2. BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2010, roč. 9, č. 2 [cit. 16. března 2023]. Dostupné z: [databáze beckonline.cz](http://databaze.beckonline.cz).
3. CERONE, John. Is There a Human Right of Self-Defense? *Journal of Law, Economics and Policy* [online databáze], 2006, č. 2 [cit. 16. března 2023]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jecoplcy2&i=320>.
4. MAN, Vlastislav. Ústavní právo občanů České republiky nabývat, držet a nosit zbraně a střelivo - ano či ne? *Právo a bezpečnost* [online], 2018, č. 3 [cit. 2. března 2023] s. 84-92. Dostupné z <https://www.pravoabezpecnost.cz/archiv/>.

5. RED. Návrh novely ústavního zákona o bezpečnosti České republiky posuzuje Senát. *Právní rozhledy* [online databáze], 2017, č. 22 [cit. 18. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
6. RED. Rada EU pro obecné záležitosti schválila revizi směrnice o zbraních. *Právní rozhledy* [online databáze], 2017, č. 10 [cit. 18. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
7. RED: Vláda podpořila návrh na zakotvení ústavního práva bránit život i se zbraní. *Právní rozhledy* [online databáze], 2020, č. 15-16 [cit. 18. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
8. TOMOSZEK, Maxim. Esenciální obsah základních práv jako součást podstatných náležitostí demokratického právního státu. *Jurisprudence*, 2015, č. 2, s. 3-15.

Další články, výzkumy a internetové stránky

1. BRUNN, Miloslav. *Omezí Evropská komise legální držení zbraní?* [online]. Gunlex.cz, 4. února 2016 [cit. 10. února 2023]. Dostupné z: <https://gunlex.cz/clanky/hlavni-clanky/2306-omezi-evropska-komise-legalni-drzeni-zbrani>.
2. Constituteproject.org. *Argentina's Constitution of 1853, Reinstated in 1983, with Amendments through 1994* [online]. Constituteproject.org., 27. dubna 2022 [cit. 29. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Argentina_1994.pdf?lang=en.
3. Constituteproject.org. *Guatemala's Constitution of 1985 with Amendments through 1993* [online]. Constituteproject.org., 27. dubna 2022 [cit. 29. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Guatemala_1993.pdf?lang=en.
4. Constituteproject.org. *Haiti's Constitution of 1987 with Amendments through 2012* [online]. Constituteproject.org., 27. dubna 2022 [cit. 29. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Haiti_2012.pdf?lang=en (čl. 268-1).
5. Constituteproject.org. *Paraguay's Constitution of 1992 with Amendments through 2011* [online]. Constituteproject.org., 27. dubna 2022 [cit. 29. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Paraguay_2011.pdf (čl. 15 věta druhá).

6. Criminal Justice Information Services Division. *Murder Victims by Weapon, 2015–2019* [online]. Ucr.fbi.gov, 2019 [cit. 22. února 2023]. Dostupné z: <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2019/crime-in-the-u.s.-2019/topic-pages/tables/expanded-homicide-data-table-8.xls>.
7. ČT24: 90' ČT24. *Držení zbraně jako ústavní právo?* [online]. Česká televize, 17. září 2019 [cit. 25. února 2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2926922-skupina-senatoru-chce-do-ustavy-zakotvit-pravo-branit-se-zbrani-vychazi-z-petice-se>.
8. GAWRON, Tomáš. *Finsko: Implementace přinese nový formální důvod držení zbraní – pro účely národní obrany* [online]. Zbrojnice.com, 21. března 2019 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: <https://zbrojnice.com/2019/03/21/finsko-implementace-prinese-novy-formalni-duvod-drzeni-zbrani-pro-ucely-narodni-obrany/>.
9. HIRSCHOVÁ, Denisa. *Nové ústavní právo bránit se zbraní*. [online]. E-pravo.cz, 1. října 2021. [cit. 10. února 2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nove-ustavni-pravo-branit-se-zbrani-113652.html>
10. iDNES.cz: *Evropa žádá změnu. Kdo má mít zbraň? Hraba: Kdo chce. Dienstbier: Jen někdo*. [online]. iDNES.cz. 18. června 2020 [cit. 25. února 2023]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/roztrel-drzeni-zbrane-ustavni-pravo-zakon-senat-schvalil-diskuse-ustava-obrana.A200616_095416_domaci_pmk.
11. Institute for Economics & Peace. *Global Peace Index 2022: Measuring Peace in a Complex World* [online]. Sydney, 2022. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/resources>.
12. Institute for Economics & Peace. *Global Terrorism Index 2022: Measuring the Impact of Terrorism* [online]. Sydney, 2022. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/resources>.
13. Instituto de investigaciones jurídicas. *The Political Constitution of the Mexican United States* [online]. Universidad Nacional Autónoma de México, 2005. Dostupné z: https://www.senado.gob.mx/comisiones/puntos_constitucionales/docs/CPM_INGLES.pdf.
14. International Police Science Association. *World Internal Security and Police Index* [online]. Land O'Lakes, 2016. Dostupné z: <http://www.ipsa-police.org/Images/uploaded/Pdf%20file/WISPI%20Report.pdf>.

15. KALESAN, Bindu a kol. Firearm legislation and firearm mortality in the USA: a cross-sectional, state-level study. *The Lancet* [online]. 2016, č. 387 [cit. 23. února 2023]. Dostupné z: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(15\)01026-0/fulltext#seccestitle140](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(15)01026-0/fulltext#seccestitle140).
16. KARP, Aaron. *Estimating Global Civilian-Held Firearms Numbers* [online]. Geneva, 2018. Dostupné z: <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf>.
17. LigoLibe.cz. *Nová petice* [online]. LigoLibe.cz, 18. ledna 2018 [cit. 2. března 2023]. Dostupné z: <https://ligalibe.cz/ke-stazeni/nova-petice/>.
18. MÁLEK, Albert. *Mezi Čechy vzrostl zájem o střelné zbraně, jejich počet překročil milion* [online]. Seznamzpravy.cz, 9. prosince 2022 [cit. 23. února 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-mezi-cechy-vzrostl-zajem-o-strelne-zbrane-jejich-pocet-prekrocil-milion-221006>.
19. Ministry of Defence. *Unofficial translation: Conscription Act (1438/2007)* [online]. Finlex.fi, 1. září 2008. Dostupné z: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2007/en20071438.pdf>.
20. National Archives and Records Administration: *Transcription of the 1789 Joint Resolution of Congress Proposing 12 Amendments to the U.S. Constitution* [online]. Archives.gov (n.d.) [cit. 22. listopadu 2022]. Dostupné z: : https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights-transcript?_ga=2.145021940.1538769129.1676664810-824892545.1676664810.
21. Návrh poslanců Romana Váni a dalších na vydání ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb. Sněmovní tisk č. 1021/0.
22. Oxford English Dictionary. *Weapon* [online]. Oxford English Dictionary Online (n.d.). [cit. 6. března 2023]. Dostupné z: <https://www.oed.com/view/Entry/226495>.
23. Policie ČR. *Celkové počty registrovaných zbraní v ČR – vývoj 2016 – 2022* [online]. Policie.cz [cit. 22. února 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/crz-statistika.aspx>.
24. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Sněmovní tisk 1021. Novela ústavního zákona o bezpečnosti České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/historie.sqw?o=7&T=1021>.

25. Prohlášení připojená k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007. Úřední věstník Evropské unie 115 ze dne 9. 5. 2008, s. 344 – 344.
26. STRAKA, Bohumil. Ústavní právo na zbraň proplulo sněmovnou do druhého čtení. *Myslivosť* [online], 2017, č. 5 [cit. 2. března 2023]. Dostupné z: <https://www.myslivosť.cz/Casopis-Myslivosť/Myslivosť/2017/Kveten-2017/Ustavni-pravo-na-zbran-proplulo-snemovnou-do-druhe>.
27. Žaloba podaná dne 9. srpna 2017, Česká republika v. Evropský parlament, Rada Evropské unie, C-482/17, Úř. věst. C 357, 23.10.2017, s.4. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=195803&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3029404>.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá základním právem na obranu života se zbraní, které bylo 1. 10. 2021 zakotveno do čl. 6 odst. 4 věty druhé Listiny základních práv a svobod. Cílem práce je identifikovat podstatu a smysl tohoto práva a zjistit, jaké praktické dopady bude jeho zakotvení přinášet, zejména pokud jde o plnění závazků České republiky vůči Evropské unii a možnosti právní ochrany u Ústavního soudu.

V prvé řadě tato práce analyzuje, zda právo na obranu se zbraní v českém ústavním pořádku existovalo již před přijetím nového ustanovení Listiny. Dospívá přitom ke kladnému závěru, tedy že dané právo implicitně vyplývalo z českého ústavního pořádku již před přijetím ústavní novely. Konkrétně bylo možné je odvodit z principu legální licence dle čl. 2 odst. 3 Listiny ve spojení s ústavně zakotvenou možností omezení práva na život, které připouští jak Listina, tak Evropská úmluva o lidských právech.

Stěžejní otázkou v rámci této práce je zhodnocení, zda ústavní právo na obranu se zbraní může být způsobilým prostředkem, jak omezit vliv evropské regulace v oblasti civilního držení zbraní. K jejímu zodpovězení bylo nezbytné vymezit vztah českého ústavního pořádku a práva Evropské unie, který je definován primárně principem aplikační přednosti práva EU. Výjimkou z principu přednosti jsou podstatné náležitosti demokratického právního státu dle čl. 9 odst. 2 Ústavy. Mezi podstatné náležitosti demokratického právního řádu lze zařadit také esenciální obsah základních práv, tedy i práva na život a práva na jeho obranu. Jakožto esenciální obsah těchto práv bylo navrženo pravidlo nepřipustnosti absence institutu nutné obrany v právním řádu a s tím spojená nepřipustnost vyloučit držení zbraní v míře, jež by způsobovala faktické popření možnosti bránit život s jakoukoliv zbraní.

Způsobilejším prostředkem k omezení vlivu evropské zbraňové legislativy, nežli je zakotvení základního práva na obranu života, naopak mohl být návrh novely ústavního zákona o bezpečnosti z roku 2017, která měla zakotvit právo občanů nabývat, držet a nosit zbraň za účelem zajišťování státní bezpečnosti. Tento návrh však nebyl schválen.

Dalším důležitým bodem práce je problematika uplatňování práva na obranu se zbraní a práva držet zbraň před Ústavním soudem. Nové právo na obranu života může mít určité opodstatnění v řízení o ústavní stížnosti či v rámci abstraktní kontroly norem, a to jak ve věcech nutné obrany, tak ve vztahu k právu nabývat, držet a nosit zbraň. Ve většině případů však vedle práva na obranu života bude možné argumentovat rovněž právem na život, právem na spravedlivý proces či právem vlastnit majetek. Zakotvení ústavního práva na obranu života tedy právní postavení osob v řízení před ústavním soudem v podstatné míře nemění.

Summary

This thesis investigates the fundamental right to defend one's life with a weapon, as enshrined in Article 6(4), second clause, of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms, effective from 1st October 2021. The primary objective of the thesis is to identify the essence and meaning of this right and to determine what practical implications its codification will bring.

Initially, the thesis analyses whether the right to defend one's life with a weapon existed in the Czech constitutional order prior to the adoption of the new provision of the Charter. It concludes in the affirmative, i.e. that the right in question was already implicit in the Czech constitutional order before the adoption of the constitutional amendment. Specifically, this right could be deduced from the principle delineated in Article 2(3) of the Charter, that a person acts lawfully unless there is a legal provision prohibiting or restricting that conduct, in conjunction with the constitutionally approved possibility of restricting the right to life, permissible under both the Charter and the European Convention on Human Rights.

The focal point of the thesis is to evaluate whether the constitutional right to armed defence of one's life can serve as an effective mechanism to limit the impact of European regulation in the field of civilian firearm possession. To address this question, it was necessary to define the relationship between the Czech constitutional order and the EU law, which is primarily defined by the principle of primacy in application of EU law. An exception to the primacy principle is the essential elements of a democratic rule of law according to Article 9(2) of the Constitution. The essential elements include the essential content of fundamental rights, including the right to life and the right to defend it. In conclusion, the rule of inadmissibility of the absence of necessary defence provisions in the legal order, and the associated inadmissibility of excluding weapon possession to an extent that would result in a de facto denial of the possibility to defend life with any weapon, has been proposed as the essential content of these rights.

In contrast, a more suitable approach to mitigate the influence of European firearm legislation, rather than enshrining the fundamental right to defend life could have been the 2017 draft amendment to the Constitutional Security Act, which was intended to enshrine the right of citizens to acquire and bear arms for the purpose of ensuring national security. However, this draft was not approved.

A further significant aspect of the thesis concerns the application of the right to defend oneself with a weapon and the right to possess a weapon before the Constitutional Court. The newly established right to defend one's life may hold some justification in constitutional complaint proceedings or in abstract norm review, both in matters of necessary defence and in relation to the right to acquire and bear arms. However, in most instances, alongside the right to defend life, it will also be feasible to argue the right to life, the right to a fair trial, or the right to property ownership. Thus, the codification of the constitutional right to the defence of life with a weapon does not substantially alter the legal position of individuals in proceedings before the Constitutional Court.

Seznam klíčových slov

právo na život

nutná obrana

zbraň

střelná zbraň

právo držet zbraň

právo Evropské unie

ústavní stížnost

ústavní právo

lidská práva

Key words

right to life

necessary defence

weapon

gun

right to bear arms

European Union law

constitutional complaint

constitutional law

human rights